פאָלקס-ביבליאָטעק „אידיש״

№ 2.

ב. עפּעלבוים.

אין פריען הארבסט.

Austria

דערציילונג.

1921.

פארלאג מארקע פון ל. ליסיצקי.
הילע געצייכנט פון ב. צוקערמאן.

די פֿארטרעטונג פאר אמעריקע:
Dr. Louis Zingman
261 west 125 str. New-York City U. S. A.

B. Epelbojmas.

ANKSTYBĄ RŲDENĮ

[Pasaka]

פאלקס-ביבליאטעק
„אידיש״
№ 2.

ב. עפּעלבוים.

אין פריען הארבסט.

דערציילונג

פארלאג „אידיש״ קאוונע־בערלין.
1921.

אין פריען הארבסט.

I.

עס איז געווען אריינער צופאל:

איינמאל פארנאכט איז גרינוואלד געקומען אין שטאט און איז גלייך אוועק צו די ראזנצווייג'ס אין הויז.

דאס פנים זיינס איז געווען שטארק פארברוינט פון דער זון, וואס האט איס אגאנצן זומער געבאקן אויפ'ן ברעג פון ים. אין זיינע אויגן האט געבלישטשעט אזא פרישקייט, וואס דערמאנט אין שווארצע כוואליעס ווען זיי ברויזן און שטורמען. אין זיין גאנצער פיגור, אין זיין גאנג און באוועגן זיך, האט זיך געפילט אמענליכע שטארקייט וואס רייסט זיך אריבער די ברעגן...

נאך אזומער ליגן ביים ים, ווען ארום און ארום איז אזוי שטיל אונטער דער היץ באטאג, און פארנאכט, טראגן זיך קוילות פון ווייטער נישט; נאך רעגנדיקע טעג ווען ער האט ארומגעבלאנדזעט און קוים ביי די ברעגן פון ים און די כוואליעס שטורמען און בייזערן זיך ווילד, שפריצן מיט שוים און ברעכן זיך ביים ברעג. און אמאדנע עלענטקייט הילט איין די נשמה -- נאך דעם זומער -- האט גרינוואלד דערפילט א ווארימע היימישקייט דא אין שטוב, וואו די עלעקטריע האט געברענט אונטער אהאלב ראזע שיין און דורך דעם אפענעם באלקאן האט זיך געהערט דאס בלאזן פון א ווינטל, און כמארעס קלייבן זיך אויפן הימל, דאס ששושען פון די בלעטלאך אויף די ביימער וואס טרייסלען זיך מיט אסיענ־דיקער פארטראכקייט.

גרינוואלד האט געטראפן דער מאדאם ראזענצווייג זיצן אין זאל ביי אקליינעם רונדן טישל. זי איז געווען אנגעטאן אין אזומערדיק קלייד, דאס פנים פריש געוואשן און געפודערט. לעבן איר איז געזעסן

דער מאן, וואס האט היינט אויך אויסגעזען אביסל קלינער ווי ער איז, אפילו זיין גרויסע ליסינע האט היינט ארויסגערופן קיין געלעכטער ביי גרינוואלדן.

אין שטוב האט מען אים אויפגענומען ווייער היימיש. מען האט אים גלייך געמאכט אן ארט ביים טישל. דער הער ראזענצווייג האט עפעס גענומען דערציילן א הכמה וואס איז שיין עלטער פון גרינוואלדן. גרינוואלד האט אים אבער אויסגעהערט און גאניץ נוטמוטיג, עפעס האט ער געהאט דאס געפיל, ווי ער וואלט מחויב געוועזן צו זיין. אונ־טער און יעדן אויסהערן.

די מאדאם האט מאדנע געקוקט אויף אים, דערביי איז איר פנים האלב־ערנסט געווען און די אויגן אירע האבן באקומען יענעם גלאניץ, וואס זיי באקומען ווען אין קאפ באמבעלט זיך אויגדיקע מחשבה...

גרינוואלד האט געטרונקען טיי און עפעס האט ער זיך געפילט ווי ער וואלט געקומען פון ווייטע לענדער, וואו ער האט געבלאנדזשעט געהאט אין ערלענטקייט, און איצט--עפעס עלעקטריע, פלוישן מעבל, א מאדאם וואס איז געפודערט, דאס אלין איז אזוי היימיש, אזוי היימיש...

מאדאם ראזענצווייג האט זיך אלע ווײלע אומגעקוקט, ווי זי וואלט וועמען עס איז ערווארט מיט שרעק. גרינוואלד האט עס באמערקט און אן כונות אפרעג געטאן:

-- מאדאם, איר ערווארט געכט?

די מאדאם איז האלב צוטומלט געווארן און אין פארלעגנהייט גע־זאגט:

-- בא אונז געפינט זיך די אקטריסע בערינא, איר האט דאך גע־ווים געהערט פון איר?

-- איך האב עפעס יא געהערט, נאר איר קיינמאל נישט געזען. זי איז א שיינע דוכט זיך?!

-- יא׳ זי איז זייער אשיינע... זי איז צופעליג בא אונז שוין איינ־גע טעג. אט וועל איך אייך באלד באקאנען.

ביי די ווערטער איז אין זאל אריינגעקומען אהויכע שטאלצע פרוי נאך גאר איונגע. זי איז אריינגעגאנגען ווי צו זיך אין קאבינעט: אנגעטון אין אלייכטן קאפאט׳ די שווארצע האר צולאזט.

די האר זיינען געווען אזעלכע גלאנצנדיקע׳ אז פון זיי האט גע־שיינט מיט שווארצנס פון שווארץ. עס האט זיך פון זיי געטראגן אזונ־דיקער ריח און זיי האבן געגרייכט ביז איר טאליע׳ וואס האט זיך רע־ליעף אנגעזעען׳ ווי דורכגעשיינט דורך איר העלן איינפאכן קאפאט.

זי איז אריינגעקומען מיט שטילע געלאסענע טריט. און אז זי איז צוגעקומען צום טישל און דערזען גרינוואלדן׳ האט זי׳ כמעט נישט קור־קנדיק אויף אים׳ זיך מיט ביידע הענט פארן קאפ גענומען און מיט א שוואך קול געזאגט:

-- דער קאפ טוט מיר אזוי וויי...

דערביי האבן זיך אירע ברעמען אויפגעהויבן קנייטשנדיק זיך לייכט אין שטערן׳ די אויגן האבן געקוקט אזוי קלאר און גרויס און די הענט אירע זיינען אנטבלויזט געווארן פון די האלבע ארבל.

מען האט זיי באקאנט. דערביי האט זיך די מאדאם עפעס ווי פארלארן. דאס איז גרינוואלדן געפעלן און ער האט זיך שוין דער־פילט היימיש צו איר.

ביים טישל האט מען גערעדט פון זומער און ים. גרינוואלד האט דערביי געמאכט אמינע, ווי איינער זאגט: שוין איינמאל אים... און גוט-מוטיק געשמייכלט.

בערינא האט באמערקט:

-- הערר גרינוואלד׳ איר זיינט שטענדיק אזוי שווארץ׳ אדער איר זיינט עס אזוי פארברענט געווארן פון דער זון.

ער האט לייכט געענטפערט און מיט אביסל גרויסקייט:

-- איך בין שטענדיק אזוי שווארץ און פון דער זון בין פאַר־ברענט, און פון די שווארצע ים־כוואליעס האב איך אביסל שווארצקייט געירש'נט.

מאדאם ראזענצווייג האט מאדנע אפּגעטל געטון מיט די אייגן און זיך אפּגערופן:

-- העדר גרינוואלד איך קליידט זייער דער ווייסער קאסטיום.

-- איך ווייס עס... האט גרינוואלד געשמייכלט און דא האט ער אויף זיך דערפילט די אויגן פון בערינא: זי האט אים זוי געדאנקט...

מיט אמאל איז בערינא אויפגעשטאנען, אנגעהויבן ארומשפּאנען איבערן זאל, און אין יעדן קער אירן, האט גרינוואלד באמערקט עפּעס אזוינס וואס איז אים פרעמד... ער האט כלומרשט גערעדט מיט דער מאדאם פון פעלד און ים, נאר קיין איין קער אירן האט ער פון אויג נישט פארלארן.

און זי - בערינא, האט זיך עלאסטיש געבויגן גייענדיק לאנגזאם איבערן זאל הין און צוריק, מאכנדיק פּאוזעס פון מעלאנכאליע. דער העדר ראזענצווייג האט זיך וארגלאז אפּגערופן:

-- אהא, אונזער בערינא איז שוין משוגע...

זי איז צוגעלאפן צום העדר ראזענצווייג לאכנדיק:

-- ווער איז משוגע? איך בין נאר משוגע? פרעמדע מענשן קענען נאך טאקי מיינען... דערביי האט זי געכאפּט ראזענצווייגס האנט און ראזענצווייג האט נאריש צופרידן געלאכט. באלד האט זי זיך געווענדעט צו גרינוואלדן:

-- און איר גלויבט עס?

גרינוואלד האט גראדע נישט געשמייכלט און איראניש אפּגעענטפערט:

-- איך טראכט נישט וועגן דעם.

מאדאם ראזענצווייגס אויגן האבן ווי אויפגעשיינט. האט זי זיך צוגעבויגן צו גרינוואלדן און עפעס אין איין אטעם אנגעהויבן ריידן און לאכן:

-- ווי א מענש ווערט עס פארפאלן... אגאנצן זומער זיך נישט צווייזן אין שטאט. און־ווי א מענש ווערט עס אזוי שווארץ...

גרינוואלד איז מיט אמאל ערנסט געווארן. דאס גאנצע היימיש־קייט איז מיט אמאל אויס געווארן. עפעס האט ער דערפילט אזא מין עלענטקייט און עס וואלט געווען, ווי עפעס אדאר־פסמאן וואלט אריינ־געפאלן אין שטאט צווישן אריסטאקראטיע. האט ער זיך אויפגעשטעלט און געזאגט:

-- איך דארף שוין פארן אהיים.

-- אין דארף אריין?

-- יא.

-- איר קענט דאך בלייבן בא אונז נעכטיקן! -- האט די מאדאם פארגעלייגט.

-- איך וויל נישט.

בערינא האט באמערקט:

-- א שלעכטער מענש הערר גרינוואלד.

ער האט נישט געענטפערט און זיך אנגעהויבן געזעגנען.

בערינא האט פלוצלונג געפרעגט:

-- איר רעכנט דען צובלייבן ווינטער אויך אין דארף?

-- ניין.

-- ווען זשע קומט איר אין שטאט.

גרינוואלד האט איר שטריינג אנגעקוקט, נאר אין אירע אויגן איז געווען יענע פארגליווערטע עקשנות, וואס, מאכט אז אין מה זאל עפעס אציטער טון. האט ער א צי געטאן מיט די אקסלען:

-- איך ווייס נישט.

בערינא האט געשמייכלט. די מאדאם האט זיך עפעס אוועקגע־זעצט אויף א שטול און געקוקט סתם אזוי זיך...

גרינוואלד האט זיך געזעגנט און א ז ארויס.

אויף דער גאס איז ער געגאנגען גיך. געגאנגען ווי איינער וואס האט פלוצלונג געפונען פאר זיך דעם אנהויב פון אקנויל׳ וואס וויקלט זיך פאנאנדער׳ ברייענגענדיק מיט זיך אשיין פון א פערעספעקטיוו. ער איז געווען נישט אליין; עפיס האט ער מיט זיך געטראגן אמין אינהאלט׳ און אזוי איילנדיק איז ער אוועק צום טראמוויי...

אין וואגאן איז געווען ליידינלאך. אין אווינקל איז דער קאנדוק־טאר רואיק געזעסן און האלב געדרעמלט. אייניגע מענשן וואס זיינע־געפארן׳ האבן זיך געהילט אין זייערע מאנטלען׳ שוין ווינטערדיקע. א קאלט ווינטל האט געבלאזן; און גרינוואלדן האט שטארק באנג געטאן וואס ער איז אנגעטאן אין דעם לייכטן קאסטיום; וואס ער האט מיט זיך נישט מיטגענומען דעם מאנטל.

ער איז געזעסן און עפעס האט אים אומדיקע מחשבה אנגעהויבן פייניגן. ער האט די מחשבה נישט געטריבן פון זיך. פארקערט׳ ער האט פארמאכט די אויגן און זיך איינגעטיפט אין דעם געדאנק.

איז ער געזעסן פויל און די מחשבה האט זיך געפלאנטערט אין קאפ. דער וואגאן איז גלאפן שנעל. קאלטע ווינטלאך׳ וואס דערמא־נען אן ווינטערדיקע עלנטקייט׳ האבן געבלאזן דורך די אפענע פענס־טער׳ און גרינוואלד האט עפעס מיט אמאל דערפילט דעם ריח פון שניי. פון אזא שניי וואס קאכט אויף דאס בלוט אין די אדערן... און עפעס וואס מער ער האט זיך אויסגעמאלט דעם ווינטער מיט דער ווינ־טערדיקער עלענטקייט׳ אלץ מער האט זיך פארשארפט דער זינדיקער געדאנק... „אין די עלענטע ווינטער־טעג׳ ווען ערגעץ אויף א פעלד הערשט דער ווינט איבערן שניי׳ ווען די ביימלאך אין וואלד זיינען אזוי פארלאזט און פארוואגלט. אין די דאזיקע טעג איז דאך די זינד אזוי הייליק“...

II.

אז דער טראַמוויי האָט זיך אפּגעשטעלט אין דאָרף, האָט זיך גרינוואַלד פּויל אויפגעשטעלט און אז ער איז אַראָפּ פון וואַגאָן האָט ער עפּעס נישט געוואוסט וואו ער איז אין דער וועלט.

אַרום און אַרום איז געווען שטאַרק פינסטער, די ביימער האָבן מיט פרעמדקייט און פערהוילינקייט געשאַרכעט. עפּעס האָט זיך גע־פילט, אז ערגעץ אין דער טיפניש פון דער נאַכט ווערט געבוירן די ווייטערדיקע עלענטקייט, און נאָך האָט זיך געפילט--ערגיץ בלאָנזשען אידן מיט לאַנגע בערד קעגן ווינט און קנייטשן, שטאַרק די שטערנס עפּנענדיק ברייט די אויגן...

אים איז מיט אַמאָל געוואָרן אומעטיק אויפ׳ן האַרצן, דער זינדי־קער געדאַנק איז ווי אויסגעוועפּט געוואָרן. ער האָט זיך דערפילט עלנט און מיד און עס האָט אים געצויגן צום שלאָף.

ער האָט געקלעטערט הויך שמאָלע וועגלאָך צווישן ביימלאָך. פון ווייטנס האָט־זיך נאָך געהערט דאָס קלינגען פון טראַמוויי וואָס איז אויסגעגאַנגען אין דער נאַכט ווי אַנעשריי. זיין אויער האָט פאַרנומען דאָס זשוזשען פון ים וואָס האָט מאַנאָטאָנע און איינטאָניק נישט אויפ־געהערט זיך צו בייזערן זיך און מיט אַמאָל האָט ער פאַרגלוסט אַראָפּ־גיין צום ים.

ער האָט זיך געלאָזט גיין באַרג אַראָפּ. זיין אויג האָט פאַרנומען די ווייטע שוואַרצע אויבערפלאַכע פון ים. ביים ברעג האָבן זיך ווייסע שוימיקע כוואַליעס געהויבן און געפאַלן. אין דער לופט האָט עס גע־שפּריצט מיט דראָבנע טראָפּנס, עפּעס ווי מען שפּריצט ווען מען וויל אַקראַנקן פאַרשלעפן... ערגעץ ווייט, אין נעבל האָט אַרויס פייערל

פלוצלונג ארויסגעשימערט און פלוצלונג פארלאשן געווארן; זיך ווי־דער באוויזן און אין אויס־געווארן.

דאס זשומען האט זיך געצויגן ווי אקול וואס וויגט איין און וועקט צו דער זעלבער צייט. ארום און ארום הויערן שווארצע סקאלעס וואס קוקן פארהוילן און שטום. צווישן זיי -- זיצט עפּעס אפּארל. ביידע זיינען אין דער פינסטערניש ווי צוזאמענגעגאסן. טוליען זיך איינער צום אנדערן.

אים איז מיט אמאל געווארן ביטער אויפן הארצן און ער איז שטיין געבליבן.

אין דער היים שלאפט דאס ווייב. שלאפט און כעסט זיך מסתם; אין בעטל שלאפט זיין פינף יאריקער יונגל וואס איז אזוי ענלאך צו אים. און בשעת מעשה נעמט אים אן ארחמנות אויף זיך אליין. ער פארשטייט עס בכלל נישט ווי אזוי איז עס געשען וואס ער איז גע־ווארן א מאן און א טאטע... מערקווירדיג...

געוועז איוגנט אזא ליבע געווונטע יונגט און ער האט זי געפּטר'ט און אים פאלט איצט איין: מערקווירדיג, איך האב דאך קיינמאל אפי־לו נישט געזינדיקט. און דאס הארץ האט אים איצט אזוי ווי געטון. ער פילט ווי עס שטיקן טרערן און קענען זיך נישט ארויסרייסן ווען ער קען וואלט ער זיך עפּעס געטון צו להכעס, אליין זיך נוקם געוועזן אין זיך אליין... און דא האט זיך ווידער אין זיין מח אויפגעוועקט דער זינדיקער געדאנק. און ס'איז געוועזן אזוי, ווי א מענש האט דערזען דאס גליק פון וועלכן ער האט געהאט פארגעסן. און דער פארלאנג דאס גליק צודערגרייכן ווערט אזוי ברענענד... ווידער האט ער זיך דערמאנט אן בערינא.

ער האט אנגעהויבן שמייכלען און דער געדאנק איז ווידער אויסגעגאנגען.

עס האט זיך דערהערט אמידליש קוויטשערדיג געלעכטער פון ארט וואו דאס פארל איז געזעסן.

ער האט אזש אויפגעציטערט, האט אין דער פינסטער געמאכט אגרימאסע און זיך געלאזט גיין אהיים.

איצט האט אים דאס הארץ געקלאפט און ער האט זיך געהיילט.

אז ער איז אריינגעגאנגען אין צימער, האט ער געטראפן אקליין לעמפעלע צאנקן. אזא וואכדיגקייט האט אים אשלאג געטאן אין פנים און געווען איז - ווי ער ווי ער וואלט אריינגעפאלן אין א אומ׳בר־חמנות־דיקן אומעט, וואס שווייגט און איז זיך נוהם שטילערהייט.. דאס ווייב איז געלעגן אין בעט, איז געשלאפן אדער זיך געמאכט שלאפנדיק. אין בעטל דערביי איז געלעגן זיין זון.

ער איז עפעס אין כעס געווען, אליין ניט וויסנדיק פארוואס. אים האט פאדראסן פאר וואס ער איז שולדיק און דארף שולדיק זיין.... עפעס אט דער צימער מיט דעם ווייב און קינד... דאס לעבן הרג׳עט אים, בינט אים מיט איעלכע קייטן פון וועלכע ער פלאנטערט זיך און קען זיך ניט אויספלאנטערן...

ראשית האט ער זיך אנגעהויבן אויסטון. דאס ווייב האט מיד און פארשלאפן אויפגעהויבן דעם קאפ אים אנגעקוקט מיט כעס און וואונדער, ער איז שטיין געבליבן ווי אנצופאלן; נאר דא האט דאס ווייבל צוריק געלייגט דעם קאפ און פארמאכט די אויגן.

ער איז נאך מער אין כעס געווארן. זיך שווייגנדיק אויסגעטאן און געלייגט. ער איז אבער באלד ניט איינגעשלאפן; אים איז געווען, ווי ער וואלט פלוצלונג דערזען, אז ער איז אוועק ווייט, ווייט פון דעם ארט וואו עס איז געבליבן זיין נשמה. ניט באמערקנדיק האט ער זיך פון דארט דערווייטערט איצט האט ער זיך אומגעקוקט אונטער זיך און דערזען דעם ווייטן מרחק. און געפילט האט ער, אז ער מוז אהין נאך צוריקקערן; נאך איינמאל האטש איידער די האר זיינע ווערן גרוי...

ער איז פלוצלונג ווידער מיד געווארן. האט אנגעהויבן שמייכלען פון זיך אליין.

מאדנע! מאכט זיך נאריש ווי א אינגל. וואס אייגענטליך האט ער דא דערזען? איז דאך זיין אייגציק גליק זיצן לעבן ים מיט זיין פענזל און מאלן דאס וואס זיין אויג פארנעמט...

ער האט מיט אמאל כמעט אן אלין פארגעסן. אים האט איצט נאר פארדראסן וואס ער האט זיך געלייגט אהונגעריקער... נאר ער איז דאך איינגעשלאפן...

אז ער האט זיך אינדערפרי אויפגעכאפט איז אים ווידער געווארן אומעטיק.

ער האט געשוויגן. די פרוי זיינע האט איך אים געקוקט משונה ווילד. זי איז נישט געוואוינט אים אזוי צו זען. האט זי געפרובט צו אים רייד׳ן, אים פרעגן וואס איז מיט אים געשען. נאר ער האט נישט געענטפערט און איז באלד אוועק מיט שטילע טריט צום ים.

דאס מאל איז ער אוועק פאר׳עקשנט דארט וואו מען טרעפט נישט קיין מענשן. עפעס האט ער זיך געפילט אזוי טרויעריק־רואיק.

דאס ארט וואס ער האט זיך אויסגעקליבן איז געווען צווישן הויכע סקאלעס. ער האט זיך אויסגעצויגן און געקוקט פאר זיך, סתם אין דער וועלט ארייז טראכטנדיק אזוי אומבאשטימט אז ער אליין האט נישט געפילט וואס ער טראכט...

דער ים איז איצט געווען רואיק, קוים באמערקבאר זיך געכוואלעט די זון האט שטארק געברענט און ס׳איז געווען אזא שטילקייט וואס זעט אויס ווי פארגליווערט, אזוי, אז מען קען זי מיט דער האנט אנטאפן. ער איז געלעגן און געקוקט׳ ווי דארט ווייט גיסט זיך צוזאמען דער הימל מיט דעם ים. פון האריזאנט דארט גייען איך בלייכע כמארעס.

און מערקווירדיג, עפעס די כמארעס זעען אויס ווי יונגפרויען, וועלכע שטייען שטאלץ מיט נאקעטע פיסאון ברוסטן. שטייען שלאנק

אין פארטרוימט ווי זיי וואלטן ווארטן אף עפעס. ער האט דאס אויג זיינס נישט געקענט אפרייסן פון דער זעאונג, איז ער געלעגן ווי פאר־שטארט, האט געפילט דעם געזאלצענעם ריח, געגראבן מיט די פינגער צווישן די שטיינדלאך און אין הארצן איז אים ערגער און ערגער גע־ווארן.

דאס בלוט האט אין אים אנגעהויבן קאכן, האט ער אויסגעצויגן די ליפן ווי צום קושן. דאס גאנצע וועזן זיינס האט זיך אין אים גע־קראמפט ווי א שלאנג. ער האט פלוצלונג פארמאכט די אויגן און זיך אנגעהויבן מאלן עפעס אזוינס וואס האט אים פארשכורט. האט ער אויסגעצויגן די הענט ווי צו א תפילה, דאס פנים אין די שטיינדלאך געגורעט און געבעטן אויף זינד... זיין גאנצע נשמה האט איצט גע־לעכצט נאך דעם...

אזוי ווילע איז ער אזוי געלעגן, דערנאך האט ער זיך אנגעהויבן מאטערן און געוואלט ארויספרעסן אפאר טרערן, כאטש צוויי טרערן. נאכדעם האט אים אלץ וואכנדיק געמאכט...

האט ער זיך אויפגעזעצט. איצט איז ער ווידער מיד געווען. און ווי ער וואלט מיט אמאל דערפילט אז ער איז שוין נאענט צו די פעלזן, איז ער אויפגעשפרונגען שמאליך און שלאנק. דאן איז אים איינגעפאלן: ער וואלט זיך דאך געמעגט אויסבאדן...

ער האט אראפגעווארפן פון זיך די קליידער. מיט איין שפרונג איז ער אין וואסער געווען, זיך פריילאך געווארפן פון זייט אויף זייט, אטעמענדיק אזוי האסטיק, און ארויסגעלאזט פרייד־געשרייען, מיט אמאל האט ער דערפילט די יוגנט וואס איז צוריקגעקומען און שטראמט מיט היים לעבן, ווי אמאל, ווען ער איז אזוי יונג געווען... נאר באלד האט ער דערפילט ווי אים איז קאלט. אמאדנע זאך, די זון ברענט כלומרשט נאר די שיין האט שוין א אפגלאנץ און עפעס אזוינס וואס איז ענליך צו גלאנציק קופער, און ער איז שנעל ארויס פון וואסער.

אז ער איז צוריק געגאנגען האט ער פריי און טיף געאטעמט עפּעס ארום און ארום וועהט מיט אזא גוטסקייט; נאר ער האט באמערקט ווי אסך דאטשעס שטייען שוין ליידיק און ער האט מיט אמאל דערפילט דעם ריח פון סכות־באטאג; ווען אידן שפּאצירן אויפן פעלד, אומעטום איז שוין ליידיק, זעלטן וואו עס שטייט עפּעס אפּוי־ערטע אמאָרטראכטע, און שלעפּט די לעצטע גרינסן פון דער ערד.

אז ער איז אהיים געקומען איז ער שטארק פריילאך געווען. דאס ווייב האט אים ווידער אנגעקוקט משונה ווילד, האט עפּעס גישט פארשטאנען. און ער האט געזאגט:

-- שוין ליידיק ביים ים... אלע, אלע זיינען זיך שוין צופארן... מען דארף זיך שוין די וואך ציען אין שטאט אריין...

III.

דעם טאג אין וועלכער ער איז געקומען אין שטאט, איז דער הימל געווען שווארץ מיט דער שווארצקייט פון אסיענדיקע טעג. א רעגן האט געשפּריצט אזוי קלאנגדיק אן דער זומערדיקער פריילאכקייט. מענשן זיינען אין גאס שוין געגאנגען אין קאלאשן און אין אסיענדיקע פאלטעס, און גרינוואלדן איז עפּעס זייער גוט געווארן אפן הארצן.

אין צימער וואו ער האט זיך אריינגעצויגן, זיינען די ווענט געווען אויסגעקלעפּט מיט פרישע טאפּעטן, דאס פאפּיר איז געווען העל־געגרין מיט ווייסע קווייטן. א פארב וואס איז העל אין ארעגנדיקן טאג און שאטנדיק אין אין ליכטיקע זוניקע טעג. ווען אין דרויסן שפּריצט ארעגן און איבער די שויבן קייקלן זיך טראפּנס וואס ציען זיך אויס אין שמאלע פאסעקלאך, לויפן אין איין אטעם אן אויפהער. דאס בעט איז פארשפּרייט מיט אריינער קאלדרע און עס פילט זיך דערפון דער

ריה פון ווייס־קלאר בעט־צייג. דאס אינגל האלט עפעס אביכל און איז אין דעם פארטיפט, דאס הייב פארקעט זיך שטילערהייט אין ווינקל. איז אזוי געמיטליך צו ליגן אויסגעצויגן אף דער קושעטקע און טראכטן:

דארט איז דער ים צארנדיק, עפעס אהיכע דארע שיקסע, וואס איז אינגאנצן אפגעברענט פון דער זון אזוי, אז דורך דעם דינעם קלייד שלאגט דורך דער בראנז קאליר פון איר לייב. גייט זי געלאסן גאר גישט טראכטנדיק, קנעט מיט די בארוויסע פיס אין ליימיקן ברעג, די האר זיינען איר אראפגעפאלן און צוגעפלעטשט צום פנים. פון וויטן שטייט א פישער־יונג ביי זיין „לאדקע" אויך מיט אבראנזן געזיכט און אויגן שווארצע ווי דער ים און קוקט ווי פארשטארט.

דער ים ברויזט, אשווארצע געזונטקייט טראגט זיך פון וויטע האריזאנטן, דער ווינט רייסט, ארום און ארום איז אזא טויטקייט וואס לעבט אויש. און דא אין צימער איז אזא שטובקע ווארימקייט...

ער איז איצט צופרידן פון הייב און קינד. צופרידן פון דעם וואס באלד וועט נאכט ווערן און מען גייט ארייטראגן דעם זודיקן סאמאוואר, און געטראכט האט ער: אך, ווי גוט ס'איז צו הערן ווי אסאמאוואר זידט, אזוי שארכענדיק ווי ער וואלט עפעס אמעשה דערציילט...

נאר פארנאכט־־האט זיך ערגעץ אין עק הימל דער וואלקן צוריסן און אנעלבע זון האט ארויסגעקוקט פארן פארגיין. איבער די שפיצן בוימער וואס זיינען געשטאנען ביים פענסטער, האבן זיך בלענדעדיקע שטראלן געשפינעט, געשפיגען זיך ווי א צו רויטע פארב אף מיידלשע בעקלעך ווען דאס הארץ און לונגען זייגען שוין אזוי קראנק...

האט גרינוואלד דאס פענסטער געעפנט און אים איז ווידער געווארן בענקענדיק אפן הארצן. עס איז אים געווארן, ווי ער וואלט זיך אין א אונגעהויער־גרויסן זאל געפונען, וואו הונדערטער טירן זיינען פאראן פון אלע זייטן און אלע זיינען אויפגעפראלט... ער איז אזוי נישט אליין, אזוי נישט מיט זיך. דאן האט עס אים ווידער דערמאנט

אן ווינטער, אָן ברייטע פאַרשנייטע פעלדער. דאָס ווינטל אין דרויסן, וואָס האָט אַזוי סודות׳דיק געבלאָזן, האָט אים אָן דעם דערמאָנט. האָט ער זיך אָנגעטאָן דעם מאַנטל מיט דער גרויער הוט וועלכע האָט צו־געגעבן זיין פּנים אַבאַזונדער פאַרשטאַרטקייט און איז אַוועק פון שטוב.

געגאַנגען איז ער צו די ראָזענצווייגס. די זון איז שוין דאָן גע־ווען פאַרגאַנגען. אויך דער נאָס האָט ער באַמערקט ווי מענטשן גייען שוין שנעל. אַלע זיינען שווייגנדיקע און פילן דעם האַרבסט וואָס רוקט זיך אָן. אים האָט מאָדנע פאַרגלוסט אויסשרייען מיט אַנגעלעכטער:

-- פאַרשפּילעט דעם פּאַלטאָ אויף אַלע קנעפּלאַך! כאַ־כאַ־כאַ! עס ווערט ווינטער.

נאָר ער האָט דאָך קיין שמייכל אַפילו נישט געקענט אַרויס־ברייננען. עפּעס איז ער געוואָרן שטאַלץ און ערנסט און זיך אויך גע־איילט.

בא די ראָזענצווייגס אין שטוב האָט שוין געברענט די עלעקטריע. די מאַדאַם איז אַרויסגעקומען פון שלאָף־צימער מיט צילאַזטע האָר און נאַקעטע הענט. דערזעענדיק גרינוואַלדן אין קאָרידאָר, האָט זי זיך ווי צוריקגעצויגן נאָר זיך באַלד פאַרגעסן און אים אויסגעצויגן די האַנט זייער פריינטליך.

ער ווידער - האָט איר אָנגעקוקט מיט אַזאַ בליק וואָס זאָגט גי־בער גאָרנישט ווי פריינטליכקייט. זי האָט אים אַריינגעפירט אין זאַל. האָט זיך געזעצט אויף דער פּלושענער קושעטקע מאַכנדיק אים אַ אָרט לעבן זיך.

ער האָט זיך געזעצט, דערביי איז איר פּנים פּלוצלונג געוואָרן, ווי זי וואָלט באַגעגנט איר געליבטן אויף וועמען זי האָט אַזוי לאַנג גע־וואַרט. איצט איז זי גרייט עפּעס צו הערן, אַזוינס וואָס אינטערעסירט איר אַזוי שטאַרק. די אויגן האָבן זיך בא איר שנעל באַוועגט, דאָס פּנים האָט זיך געדרייטעלט און די ברוסט האָט זיך שטאַרק געהויבן.

גרינוואלד האט געפילט, אז דארט איבער דער וואנט זיצט איצט בערינא אין איר צימער. עס קען זיין אז זי זיצט איצט ביים שפיגל, און פירט זיך אונטער די גרויסע שווארצע אויגן און אפשר, זיצט איצט לעבן איר איונג וואס האט אליסינע מיט געראזירטע וואנסעס. דער-ציילט פון טעאטער און טרופעס און זי...

די מאדאם האט עפעס גערעדט, דערציילט א מעשה: איר קענט אים דאך דעם אלטן בערמאנען... אט דעם העברעאישן לערער... א מערקווירדיקער איד... דערביי האט זי זיך שטארק צולאכט- ער האט נאך גאר איונגע נשמה... ער קומט אפט אריין און רופט מיר שפאצירן

גרינוואלד האט נישט פארשטאנען וואס דא איז פאראן צו לאכן און געפרעגט סתם אזוי זיך:

-- איז דער אלטער?

די מאדאם האט זיך צופלאמט. די אויגן זיינען איר עפעס ווי שטייענדיק געווארן. האט זיך נענטער צוגערוקט צו גרינוואלדן און אין איין אטעם:

-- אנומעלט קומט ער אריין... איך בין דא געלעגן אף דער קור-שעטקע... האט ער זיך אראפגעבויגן און געוואלט קושן...

די מאדאם האט זיך ווידער צולאכט מיט דעם געלעכטערל, וואס האט עפעס אנדערש גערעדט, און גרינוואלד האט דערפילט א ריח פון אלט פלייש און פודרע. ער האט געמאכט א גרימאסע און געזאגט:

-- נו, וואס דען? צו יונגע מיידלאך וועט ער זיך דאך נישט כאפן..

די מאדאם האט זיך עטוואס אפגערוקט פון אים, מאדנע אראפ-געלאזט די אויגן. נאר באלד געשמייכלט:

-- און וואס איז דער גליק פון יונגע מיידלאך?

גרינוואלד האט זיך אויפגעשטעלט:

-- בערינא איז בא זיך אין צימער?

ער אליין האָט זיך עטוואָס דערשראָקן. זיין קול איז עפּעס געווען נידעריקער און לייכט געציטערט. און אים האָט זיך געדוכט אַז דאָס פּנים איז אים עטוואָס בלייכער געוואָרן.

די מאַדאַם איז לייכט אויפגעשפּרונגען. מיט דער קיילכדיקער פיגור זיך אַמאַדנעם בויג געטאָן דערביי׳ האָט אין איר האַנט פּלוצלונג אַקלונג געטאָן דער בונט שליסלאך. האָט זי אויסגעזען ווי זי וואָלט עפּעס איינעם אַ פּרעמדן די טיר געעפנט אין דער מינוט ווען זי איז שטאַרק פאַרנומען מיט איר בעל־הבית׳ישקייט׳ און זי ענטפערט אים נאָר אויף דער פראַגע וואָס האָט צו איר קיין שייכות נישט:

— גיט אַקוק׳ דאַכט זיך אַז יאָ.

און אליין האָט זי שוין געמאַכט אַטריט אַריינצוגיין אין עס־שטוב.

גרינוואַלד האָט אַנגעקלאַפּט אין טיר פון בערינאַ׳ס צימער. ער האָט דערהערט אַמין משונה׳דיקן שאַרך און אַ שטימע: אַריין.

ער איז אַריין און עפּעס דאָס האַרץ האָט אים ווי אָנגעהויבן קלאַפּן.

דאָס צימער איז געווען געקלעפּט מיט ראָזעווע פּאַפּיר אויף וועלכן עס האָבן זיך געצויגן ווייס דינע שטרייכן מיט קליינינקע העל־בלויע קוויטלאך. דאָס עלעקטרישע לעמפּל האָט געברענט אונטער אַראָזאַווער שיין און אין גאַנז האָט אים אַשלאַג געטאָן אַביליגער סאָרט אַרעקאַלאַן וועלכן עס באַנוצן דאָך אַריסטאָקראַטן. בערינאַ איז אים אַנקעגן געגאַנגען ווי אין אַלטן באַקאַנטן. די האָר זיינען איר געווען צולאָזט׳ דאָס פּנים צופלאַמט׳ די אויגן שוואַרץ־קלאָר׳ און האָט צו אים אויסגעצויגן די האַנט.

אויף אַשטול איז געזעסן עפּעס איונגערמאַן מיט ראָזירטע וואָנסען. האָט אויסגעזען צו זיין אַרוסישער לערער וואָס דרייט זיך אין אַריסטאָקראַטישע קרייזן. ער איז געווען עפּעס צווישן פּריילאַכקייט און

טרויעריקייט. דאס ערשטע וואס האט זיך געוואָרפן גרינוואלדן אין די אויגן, איז געווען זיין ביינערדיקע נאז מיט דעם קראגן פון זיין סטו־דענטן־טושורקע וואס האט געהאט א אפגעריבענעם קאנט.

גרינוואלד האט זיך דערפילט זייער רואיק. פונקט ווי ער וואלט נאר־וואס אויפגעשטאנען פון באטאגיגן שלאף. דאס קול זיינס איז גע־ווען אביסל הייזעריקלאך. ער האט זיך באקאנט מיט דעם יונגן מאן וואס האט איצט געקוקט זייער נאריש און געשמייכלט. האט אים אפ־געמאסטן מיט א אויג פון אויבן ביז אראפ, ווערלכן בערינא האט באלד באמערקט, איז זי עטוואס צוטומלט געווארן און באלד אנגעהויבן לאכן צוגייענדיק שטארק נאענט צו גרינוואלדן אזוי, אז ער האט דערפילט דעם ריח פון איר אטעם.

ער האט זיך עטוואס אפגערוקט און גלייכגילטיק געפרעגט:

-- נו, וואס מאכט איר? איר זייגט נאך אלץ משוגע?

בערינא האט זיך צולאכט.

-- יא, ווי געפעלט ער אייך, אט דער אידי, וואס האנדלט מיט בורקעס און לאכט מיט אזא גראב קול?

-- גאנץ גוט.

-- אזוי! כא־כא־כא!

גרינוואלד איז עפעס ווי בייז געווארן. פונקט ווי דער לערער מאירסאן וואלט אים דא אפגעטאן אגרויסע עולה. און מערקווירדיק -- ער פילט ווי ער וואלט איר אפילו געקענט אויסריידן...

זי האט אים געפרעגט:

-- איר זיינט שוין אין שטאט?

-- יא.

-- פארט פארלאזט דעם ים מיט די כוואליעס?

-- און עס טוט מיר זייער באנק נאך אים.

-- ער איז דאך אין שטאט אויך פאראן.

-- און דאס פּרייט מיך.

דער לערער האט דא אננעהויבן שמייכלען. בערינא האט זיך אויסגעקערט צו אים און אים געפרעגט עפּעס אזוינס וואס האט געהאט אשייכות צום געשפּרעך וואס זיי האבן פריער געפירט. יענער האט גע־ענטפערט און גרינוואלד האט עפּעס פארלוירן דאס געדולד און זיך אויפגעשטעלט.

זי האט אים ווי פארווירט אנגעקוקט און באלד צוגעגעבן ווערנ־דיק דערביי עטוואס צוטומלט:

-- איך דארף עפּעס מיט אייך איבעררייידן וועגן דאס וואס מיר האבן גערעדט אנומעלט.

גרינוואלד האט געמאכט א ערנסטע מינע און דערביי געשמייכלט אין הארצן.

א ווײַלע איז די שטימונג געווען אנגעשפּאנטע. דערנאך האט דער לערער ארויסגענומען דאס קעשענע זייגערל, האט געגעבן אקוק און גע־מאכט אמינע ווי ער וואלט זיך נישט געריכט עס זאל שוין זיין. אזוי שפּעט, און אז ער מוז שוין גיין. האט ער אנגעטאן דאס היטל. בערינא האט אים געפרעגט, וואו ער היילט זיך. ער האט געזאגט, אז ער מוז ערגעץ ארייננייין, זיך געזעגנט און איז ארויס.

גרינוואלד האט אווײַלע געשוויגן.

זי איז צוגעגאנגען נעענטער צו אים.

-- איר זענט דאך נאר אבייזער.

-- איך בין עס טאקי.

-- ווי איז עס אמענש אזוי שלעכט?

-- און ווער זאגט דען, אז מען דארף זיין גוט? גוט זיין הייסט, ניט קענען קעמפן, גוט זיין הייסט, בעטלען. שלעכט זיין הייסט, קענען נעמען...

זי האט אים אנגעקוקט מיט וואונדער. איר איז אבער זייער געפעלן זיין דרייסטקייט, אירע אוינן האבן דערביי פארלארן זייער ריינקייט. זי האט עפעס ווי געטראכט וואס אים צוזאגן.

-- איר זענט דאך אשטיק ציגיינער! -- האט זי אמאך געטאן מיט דער האנט ווי זי וואלט געמיינט אים אנלעט צוטאן איבער דעם קאפ. ער האט דעם קאפ אראפגעבויגן און געשמייכלט:

-- נישט ריכטיג. איך--בין נאר איך. שטענדיק איך.

-- שטענדיק!

ווי ווייט מעגלאך.

-- געדיינקט זשע! האט זי צו אים געמאכט מיט דעם פינגער. און ער האט דערפילט די נאענטקייט פון זינד צו וועלכער ער האט איצט אזוי געביינקט און געזאגט מיט כונה:

-- מענשן זיינען בכלל נאראנים. באוואוסטזיניקע נאראנים. כדי צו געפינען וואס מען וויל -- האט מען זיך אויסגעלערנט צו מאכן דערביי אפנים פון דער טייוול ווייסט וואס.

-- וואס רעדט איר.-- האט זי געלאכט-- איר ווייסט וואס איר רעדט.

-- איך ווייס שוין גראדע וואס איך רייד. איר האט אמאל געזען ווי אבהור זיצט לעבן אמיידל מיט אטרויעריק פנים. די גאנצע וועלט איז אים אונטערגענאנגען... הא־הא.

עס האט זיך דערהערט א קלאפ אין טיר און עס איז אריין די מאדאם ראזענצווייג.

גרינוואלד האט איר אפגעמאסטן מיט אזא בליק, אז זי האט געמוזט אפווענדן דעם פנים פון אים. זי איז אריין כלומרשט לאכנדיק:

-- חברה, מיר איז אומעטיק.

-- וואס איז שולדיק ווייסט איר וואס? האט גרינוואלד געפרעגט.

-- אדרבה וואָס. האָט זי אים אַזוי געבעטן מיט די אויגן, אַז ער האָט שוין נישט געענדיקט מיט דעם וואָס ער האָט געוואָלט -- און געזאָגט:

-- עס קומט אָן דער ווינטער. עס זיינען שוין די ימים נוראים און די אומעטיגקייט לאָזט זיך שוין פילן.

די מאַדאַם האָט געלאַכט, איז אים געווען דאַנקבאַר. בערינאַ האָט געלאַכט.

די שטימונג איז געווען אָנגעשטריינגטע און דאַן האָט די מאַדאַם אָנגענומען אַמינע פון אַ פרומער גבאי'טע וואָס וויל איינהיטן פון חטאים

גרינוואַלד האָט זיך דערמאָנט, אַז עס איז שוין שפּעט און מאַדאַם דאַזענצווייג האָט זיך נאָכם געוועזן:

-- און דאַס ווייב מיט דעם קינד וואַרטן אין דער היים. וואָס מאַכט אייער אינגל. אך! ס'אַר אַטייערער בחור. מאָרגן וועל איך קומען אים זען

-- ביטע. -- האָט גרינוואַלד דורכגעלאָזט דורך די ציין.

ער האָט זיך געזעגנט. בערינאַ האָט אים באַגלייט צו דער טיר. ווידער אַמאָל אים דערלאַנגט איר האַנט.

גרינוואַלד האָט אין דער וואַרימקייט פון איר האַנט דערפילט דאָס וואָס עס בלאָנדזעט בא איר אין מח. געפילט ווי איר האַרץ קלאַפּט און בא אים אין האַרצן האָט זיך אַמין שרעקנדיקע וואַרימקייט אויפגעהויבן.

-- וועלן מיר גיין צום שטאַטישן ים. האָט ער פּלוצלונג שטיל אַפּרעג געטאָן.

-- קומט מאָרגן באַטאָג.

-- אַ דאַנק.

ער איז אַרויס, גייענדיק שנעל. אויף די טרעפּ האָט ער דערפילט ווי עפּעס האָט זיך אָנגעהויבן וועבן אַרום אים. אַזעלכעס וואָס שכור'ט

אייך, וואס פירט אים צוריק אהין צו דעם ארט נאך וועלכן ער האט זיך די לעצטע טעג אזוי גענצויגן, און עפּעס דאס צוריקגיין איז געווארן א געוועב, וואס שפּינט און שפּינט אויס אנעין פאר אים, און ער איז גרייט געווען זיך אין איר זיך צוווארפן מיט זיין גאנצער נשמה.

IV.

עס איז שוין געווען נאך האלבן טאג. ביים ים איז געווען שטיל און ליידיק. אווינטל האט געבלאזן מיט אזא פרישקייט, פון וועלכן מען קען זיך נישט אפרייסן און אויפערן איין רגע צו אטעמען. די זון איז געווען ערגעין פארהוילן און אין דער לופט האבן זיך געטראגן די בלייכע כמארעס וועלכע זיינען געווען צוזאמענגעגאסן אין איינעם אזוי, אז מען האט נישט באמערקט ווי זיי טראגן זיך.

דער ים האט אויסגעזען ווי ער וואלט זיך צו עפּעס געגרייט. ער האט זיך טונקל־שיוואַרץ געווינט. ערגעין ווייט איז א שיפל געשוואומען אינגג מיט פארקאשערטע ארבל האט שנעל געארבעט מיט די וויעסלעם פונקט ווי ער וואלט נאך געוואלט ערגעין אנקומען איידער די נאכט וועט צופאלן. אף אצווייטער שיפל וואס איז אין מיטן ים געשטאנען און זיך געווינגט, ריטמיש איז געזעסן איונגער שטארקער בחור. פון ווייטנס האט זיך געפילט אז זיינע אויגן זיינען שווארצע. איז ער געזעסן ווי אפארביינהטער אין ים און זיך צוגעהערט צו זיין שטילן שעפּטשען.

די בוימלאך ביים ברעג האבן זיך געשושקעט מיט יענעם ריה, וואס מען דערפילט אין אפרום בית־המדרש אין א שבת׳דיקן בין השמשות.

צווישן די גרינע בלעטלאך האבן זיך שוין דא און דארט אנגע־יען געלבע. אף דער ערד צווישן גראז האבן זיי זיך שוין אויך געוואל־גערט.

גרינוואלד און בערינא זיינען געזעסן האלב ליגנדיק אפן גראז. ער האט גערעדט פון פארבן און פון דעם וואס די וועלט איז אייגנטליך אזוי שטום און איינגנארטיק נאר די פארבן ריידן און באצייכנען... און נאך האט ער גערעדט וועגן דעם וואס ער האט זייער ליב די צייט צווישן זומער און ווינטער. ווי זיין נשמה לעבט אויף אין דער טרויעריקער שטילקייט פון פריען הארבסט. עפּעס דאן ווערט געבוירן אין הארצן אזא געפיל וואס מאכט שווייגנדיק. עס מאלן זיך אוים שלאנקע פריען וואס שווייגן פארטראכט.

בערינא האט אויסגעהערט אויפמערקזאם נאר אין ווינקל פון איירע ליפן איז געלעגן אהאלבער שמייכל וועלכער האט ווי באדייט: איך פארשטיי... איך פארשטיי...

זי האט זיך פלוצלונג אוואך געטאן אזוי גראציעז און תאווה׳דיק ווי אשלאנג. פון אונטערן קלייד האט זיך ארויסגעוויזן דער פוס ביז צו דער קני און פון אונטער דעם זיידענעם אישטרגעם זאק האט עס געשיינט מיט עפּעס אזעלכעם וואס מאכט ציטערן דאס הארץ.

זי האט שנעל אראפגעצויגן דאס קלייד, דערביי אפנהארציק געזאגט:

-- איך האב זייער ליב מיינע פיס. סקולפּטארן האבן מיר געזאגט אז די ליניעס זיינען מערקווירדיקע. דערביי זיינען איר די אויגן ווידער מוטנע געווארן און פון דער מוטנעקייט האט געגלאנצט אזא מין גלאנץ וואס טרינקט זיך אין גרינקייט.

ער האט איר עפּעס געענטפערט. נאר אין האלז האט אים ווי פארשטיקט און געפילט, אז ער איז אריבער אין אאנדער וועלט.

עפּעס האט ער מיט אמאל געכאפּט איר האנט און אשטארקן דריק געטאן אזוי, אז זי האט אים מיט דער צווייטער האנט אקלאפּ געטאן איבער זיינע און זיך אפּגערוקט פון אים.

ער האט נעשמייכלט און מער קיין ווארט נישט געקענט ריידן.
זי האט געלאכט צופרידן און גערעדט:

-- איר זענט דאך פולשטענדיק ווילד. ווייזט אויס אז מען ליגט אפ אזומער ביים ים ווערט מען נישט נארמאל.

זיין קול איז געווען זייער שטיל.

-- ווירקליך, אז מען ליגט אפ אזומער ביים ים, לערנט מען זיך אויס נישט זיין צובראכן. די אדערן גיסן זיך אן מיט הייס בלוט... מיט בלוט וואס פאדערט און נעמט...

-- אזא שטארקער זיינט איר?

-- יא.

-- איר האט זיך איינגערעדט.

-- אפשר.

זי הא זיך ווי באליידיקט האט גענומען גלעטן אירע האר און געשעפטשעט האלב נאריש: -- שא.. שא...

זי האט זיך געברוגזט לאכנדיק:

-- איר ווילט מיר מאכן פאר אקינד.

-- דאס האב איך נישט בדעה. דאס זיינט איר געווים נישט.

מיט אמאל איז אים נמאס געווארן די גאנצע שפיל, האט ער זיך אויפגעשטעלט און איר די האנט דערלאנגט.

זי האט אנגענומען זיין האנט און זיך אויפגעשטעלט.

זיין פנים איז שטארק בלייך געווארן, אזוי אז זי האט זיך כמעט ווי דערשראקן און זיך עטוואס אפגערוקט. ער האט איר האנט אנגעכאפט אזוי אז זי האט ארויסגעלאזט אגעשריי פון ווייטאג, איז אפגעשפרונגען און געקוקט אף אים מיט משונעדיקע אויגן.

-- איר זיינט דאך אגעפערליכער מענש!

-- איך בין עס.

-- ס'איז דאך מיט אייך אסכנה!--נאר זי האט שוין געלאכט.

ער איז נאך אלין געווען בלייך און געזאגט:
-- איך בין זיך מודה, איך בין זייער ווילד געווארן.
-- זווירקליך?
ער האט זיך צולאכט.

ביידע זיינען געגאנגען געלאסן. ער האט איר ארומגענומען און זי האט זיך נישט אפגערוקט. איז ער ווידער געווארן ווי ער וואלט זיך אן אלעס פארגעסן און זי ווידער געגעבן אשטארקן דריק צו זיך.

זי האט זיך מיט אקרעבין ארויסגעדרייט פון אים, האט אים אנגעקוקט כעס'דיק און נישט גערעדט א ווארט.

ביידע זיינען געגאנגען שווייגנדיק. ארויטליכער שטראל האט זיך ערגעץ ארויסגעריסן דורך די כמארעס און ווי א שאפּע אונגעהויער גרויסע שפּיז דורכגעשטאכן די כוואליעס.

אז זיי האבן זיך דערווייטערט פון ים האט זי אנגעהויבן ריידן. און פלוצלונג אזאג געטאן:

-- אמאדנע זאך. איר קענט איר, דער מאדאם ראזענצווייג. זי איז דאך שוין גאר נישט יונג.

-- זי איז אבער קראנק אויף יוגנט...

-- ווירקליך?

-- עס גיט אזא קראנקייט... און זי איז זייער אנגעפערליכע....

-- פאר וועמען?

-- פאר מיר. פאר נאך אזעלכע...

זי האט אויסגעשאסן מיט אגעלעכטער און ער איז שוין געווען ווי שכור. האט ער אנגענומען ווארם איר האנט און גערעדט מיט אקול פון אשוואך גרויס־קינד וואס בעט זיך.

-- ווי קומט איר אהין.... ווי אזוי קענט איר דארט זיין בא דער דאזיקער אין שטוב...

זי האט געענטפערט פונקט ווי זי וואלט עס געהאט לאנג באַ־שלאסן.

-- איך וועל מיר היינט איבערציען אין אהאטעל... מיר האט זי שוין דערעסן.

זיינע אויגן האבן איצט זיך אנגעצונדן. דער געדאנק איז מיט אמאל בא אים פארענדיקט געווארן און ער האט געזאגט:

-- זייער גלייך... זייער גלייך... איר זיינט אטייערע...

ער האט דאס ארויסגערעדט מיט אזוי פיל ווייכקייט און היי־מישקייט אז זי האט זיך שטארק דערנענטערט צו אים, האט צופרידן געשמייכלט און געזאגט כאפנדיק אים אונטערן ארים.

-- אט גיי איך באלד אהיים... נאך היינט פאר איך איבער אין האטעל.. פארנאכט וועט איר שוין קענען צו מיר אריינקומען און נישט שרעקן זיך פאר דער מאדאם.

ער האט געפילט ווי איר האנט ציטערט און אציטער איז אים דורכגעלאפן איבערן גאנצן לייב. אין מח האט זיך אים ווי אנעבל אראפגעלאזט, האט ער אראפגעלאזט די ברעמען און געאטעמט לאנג־זאם און אויסגעצויגן.

ער האט פלוצלונג דערפילט, אז ער איז שוין בא יענעם אַרט ביי וועלכן ער איז שוין אמאל געווען, איצט פעלט נאך דערצו אפאר־ביסענע עקשנות...

זי האט מיט אמאל אנגעהויבן גיין שנעלער:

-- עס ווערט שפעט, דער אוונט וועט צופאלן און איך דאַרף נאך געפינען א נומער.

זיינען זיי שנעל געגאנגען ביידע האבן מער נישט געפילט ארום זיך גאר נישט, אויסער זיך אליין... האנט אין האנט געשלאסן האבן זיי געאיילט.

אז זיי זיינען צונעקומען נעענטער צו ראַזענצווייגס וואוינונג האָט זי נעזאָגט:

-- גייט איצט, איך וויל נישט די מאַדאַם זאָל עפּעס באַמערקן.

דאָס קול איר'ס האָט אַזוי פיל צוגעזאָגט, און ער איז געווען אַזוי צוטומלט, אַז ער האָט זיך אַפילו נישט אָפּגערעדט ווי אַזוי ער וועט וויסן וואו זי צו געפינען.

זי איז שנעל אַריין אין טיר. ער איז געגאַנגען גיך און געפילט ווי דאָס פּנים פלאַמט אים.

אַז ער איז אַהיים געקומען האָט ער אין שטוב קיינעם נישט גע־טראָפן, ווייזט אויס אַז דאָס ווייב מיט דעם קינד זיינען אַוועק שפּאַצירן.

ער האָט זיך געוואָרפן אויף דער קושעטקע און געגראָבן דאָס פּנים אין קליינעם קישעלע און עפּעס ווי געזיפּצט פון בענקשאַפט.

V.

די פרוי מיט דעם קינד זיינען געקומען פון שפּאַציר. זי איז אַריין אַפּריילאַכע, דאָס פּנים איז איר געווען פאַרפלאַמט און אין גאַנצן האָט זי האָט אויסגעזען אַזוי פריש ווי צו איר וואָלט זיך נאָר וואָס אַנט־פּלעקט איזגנט חלום...

ער איז געלעגן אויף דער קושעטקע און מאָדנע געקוקט אויף איר. דאָס יונגעלע איז צו אים צוגעלאָפן און געכאַפּט קושן. אים איז עפּעס נישט היימלאַך געוואָרן דערפילנדיק נעבן זיך דעם נפשל מיט דעם געגרייזלטן קעפּל וואָס רופט אים „פּאַפּאַטשקאַ". דאָס ווייב האָט גע־שווינגן באַדייטנד און אונטערגעזונגען שפּיגלענדיק זיך קאָקעטיש.

ער האָט אויסגעשטעלט די אויגן מיט אַפּראַגע, דערביי האָט ער אַרויסגעבראַכט אַשמייכל אויף די ליפּן און געפרעגט.

-- וואָס איז עפּעס היינט?

זי האט געלאכט:

-- ס'איז נאר נישט... איך האב זיך געטראפן מיט אבאקאנטן.. איך האב שוין אלאנגע צייט נישט געזען... דו קענסט אים דאכט זיך, נישט.

עפעס איז ער זייער צופרידן געווען פון דעם וואס זי האט באגעגנט אבאקאנטן וועלכן זי האט שוין לאנג נישט געזען... און דא איז דערווייל אויסגעגאנגען דער לעצטער שטראל וואס האט דורכגעשלאגן דאס פענסטער און עס איז געווארן נאכט.

ער האט זיך מיט אמאל ווי פארלארן. עפעס האט זיין אויג גאר־נישט געזען. זיין אויער -- גארנישט פארנומען. די זון האט אים געלאכט אין געצויגן. און אז מען האט אנגעצונדן די עלעקטריע איז ער עפעס אינגאנצן געווארן ווי ער וואלט אראפ פון זינען. ער האט זיך געמוזט איינהאלטן, ער זאל נישט ארויסריידן עפעס אזוינס, וואס דאס ווייב וואלט אים קיינמאל נישט געקענט פארגעסן.

עס האט זיך דערהערט אקלאפ אין טיר און עס איז אריין מאדאם ראזענצווייג.

גרינוואלד האט עפעס נישט ווילנדיק אנגעהויבן שמייכלען דער־וועגדיק ווי זי איז אויסגעפוצט. און נאז האט אים אשלאג געטון אשאר־פע פארפום, נאר דאך האט ער געפילט דעם ריח פון פודרע.

ער האט זיך זייער העפליך מיט איר באגריסט. באלד האט זיך די פרוי זיינע געכאפט איר אויפנעמען ווי אחבר'טע. די מאדאם האט זיך געווענדעט צום אינגל, אנגעהויבן ריידן צו אים קינדעריש. צו גרינ־וואלדן האט זי געקוקט זייטיק מיט אזא שעלמישן שמייכל פון וועלכן גרינוואלדן האט גענומען עקלען.

ער האט געשווינג פארביסן און זיך גענומען צורעכטמאכן דעם קראגן און פארקאמען די האר.

מאדאם ראזענצווייג האט זיך ווי פארשעמט און געמאכט זיך נישט זעענדיק נאר באלד האט זי געפונען דאס ווארט:

-- איר ווייסט? -- האט זי זיך צו אים געווענדעט, שפּילנדיק זיך מיט דעם אינגל -- בערינא האט זיך שוין ארויסגעקליבן פון אונז...

ער האט אנגעשטעלט אפּנים ווי אים וואלט עס גארנישט געש-מעקט און אז זי האט אים מיט דעם גארנישט געשטערט און געענטפערט:

-- אזוי? וואס איז עפּעס?

-- ווייס איך? פאר אזעלכע... ס'הייסט קינסטלער, אקטריסע פּאסט בעסער אהאטעל.

כא־כא־כאי ריכטיג... ריכטיג...

זי האט אים אויילע אנגעקוקט פארוואונדערט און ער האט צו־געגעבן שפּיגלנדיק זיך און פארשלייפנדיק זיין שלייף:

-- זיצן אין אבאלעבאטיש הויז איז גוט פאר אבאלעבאסטע מיט אבופעס... מיט שליסלעך...

מיט אמאל האט ער זיך גענומען איילן. האט זיך געזעגנט מיט מיט דער מאדאם, נישט באמערקט ווי דאס ווייב קוקט אף אים מיט כעס און איז ארוים.

די מאדאם האט אים נאכגעקוקט און לייכט געקנייטשט דעם שטערן; דערביי האט זי זיך ווי עפּעס באשלאסן, אנגעהויבן אויסטון דעם הוט און דעם מאנטל -- זי בלייבט דא אביסל.

ווען גרינוואלד איז אריין צו די ראזענצווייגס אין שטוב האט ער דארט באגעגנט דעם עלטסטן זונדל. אנידעריק־געוויקסיגער יונג מיט כיטרע לויפנדע אויגעלאך: וועלכע האבן געווירשנט דאס תאוהדיקע מוטנע גרינקייט פון דער מוטער. ער האט אים גלייך געפרעגט:

-- בערינא איז פאראן?

-- ניין. זי וואוינט שוין אין אהאטעל.

-- ווירקליך?!

-- יא.

און ער האט אים געזאגט דעם אדרעס.

גרינוואלד איז געווארן רואיק און זיכער. ער איז אריין אין עס צימער דארט איז געזעסן דער הער, צושפּילעט דעם ראק' און קראגן און גטזופט טיי.

ער האט אים דערלאנגט די האנט און געשמייכלט מיט אמין מידקייט און גלייכגילטיקייט.

גרינוואלדן האט זיך עפּעס ווי פארעקשנט בלייבן זיצן דא א שטיקל צייט

האט ער פארפירט א געשפרעך מיט דעם בערזע-סוחר וועגן פּאָ־ ליטיק און ליטעראטור. דער הער האט פון אנפאנג גערעדט נישט גערן נאר באלד האט ער זיך צו־רעדט און גענומען אנטוויקלען אזעלכע באַ־ נאלע נישטיגע באלעבאטישע געדאנקען.

דא האט זיך גרינוואלד דערמאנט ווי בערינא'ס אויגן האבן אויס־ געזען דאן ווען זי האט זיך באשלאסן ארויסצוציען אין אהאטעל. און עס האט אים אזש ביים האלז פארצויגן. איז ער אויפגעשטאנען־שטאלץ און דרייסט, געלאזן דעם הער אין מיטן פון זיינע געדאנקען וועגן דער גרויסקייט פון די נביאים אין ציוניסטישן געדאנק, געזאגט אגוטע נאכט און איז ארויס.

ער איז כמעט געלאפן איבער דער גאס. געאיילט ווי אהאלב משוגענער. געפילט האט ער ווי דאס פּנים פלאמט אים. עס ציט א ווילדקייט וואס פלאקערט אין די גלידער. אין מיטן לויפן האט ער באגעגנט עפעס אבאקאנטן, יענער האט אים באגריסט און געוואלט גיין ווייטער. גרינוואלד האט אבער געפילט אנויטיקייט זיך אפּצושטעלן.

ער האט עפעס גערעדט דער באקאנטער האט דערציילט עפעס אגעשיכטע פון אקינסטלער מיט אבילד... דערצו איז פארמישט עפעס אשווערע איבערגעשפּיצטע ספעקוליאציע... נאר וואס און ווען האט

גרינוואלד נישט געהערט׳ און נישט געוואלט הערן. יענער האט יך פלוצלונג אפגעשטעלט אין מיטן דערציילן.

-- גרינוואלד וואס איז מיט אייך?

-- וואס זאל זיין?

-- עפעס זיינט איר אזוי צוטראגן?

-- יא... דער קאפ טוט מיר וועה׳ איר ווייסט דאך אז איך לייד אויפן קאפ.

-- איר האט היין?

-- א! איך ברען אוש... איך! אייל מיך טאקי אהיים.

האט ער זיך מיט יענעם געזעגנט און אנגעהויבן שפאנען שנעל.

דער באקאנטער האט אים נאך אזוילע נאכגעקוקט און געצויגן מיט די אקסלען.

אז ער איז ארויף אף די־טרעפ פון האטעל--האט אים דאס הארץ אנגעהויבן שטארק קלאפן׳ ער האט זיך אבער נישט אפגעשטעלט׳ איז גלייך צו צו דעם נומער און אנגעקלאפט.

-- קטא טאם? האט ער געהערט איר שטימע פון אינעווייניק.

ער האט ווידער אנגעקלאפט און נית געקענט קיין ווארט ארויס־ריידן.

-- קטא טאם? האט זיך ווידער געהערט איר שטימע.

-- גרינ--- און ער האט נית דערענדיקט. עפעס האט אים דאס ול שטארק געציטערט.

די טיר האט זיך געעפנט און ער איז אריין.

שטיל איז ער אריינגעטראטן׳ ווי עפעס א כהן און מקדש פון זינד.. ער האט שווייגנדיק אויסגעטון דעם הוט. זי איז געווען אנגעטון אין אזייער לייכטן כאלאט׳ די האר צולאזט און זיך געבויגן פאר־שפרייטנדיק דאס בעט

אווילע איז ער געשטאנען גלייך און בלייך. דאס פנים איז בא אים געווארן אזוי לוידנד. זי איז עפעס אויך געווארן צורודערט. איז זי גלייך צוגעגאנגען צו אים, הארט צו אים. האט אים אריינגעקוקט אין די אויגן און געפרעגט:

-- גו?

-- גאר נישט.

ער האט זיך געזעצט. זי לעבן אים. די פאלעם פון כאלאט זיינען אראפגעפאלן פון אירע קניען. זי האט איין האנט אריינגעלייגט אין זיינע, מיט דער צווייטער האט זי געגלעט זיין שווארצן קאפ וואו עס האט דא און דארט געגלאנצט אזילבער האר. ער האט לאנגזאם אויס־געדרייט דאס פנים צו איר. אין ביידענס אויגן וואס האבן זיך באגעגנט האט אויפגעפלאקערט עפעס ווילדעס, ווי בא ווילדע חיות וואס ווילן איינע אויף דער אנדערער אנפאלן.

זי האט עטוואס אויסגעצויגן צו אים דאס פנים. ער האט דער־פילט דאס ווארימקייט פון איר רייצנדן קערפער. האט נאך אווילע גע־קוקט פארעקשנט און פארביסן, מיט אמאל -- עס האט אים עפעס ווי אוען געטאן אין קאפ. זי האט אנגעהויבן שטארקער אטעמען און א שמייכל האט געשפילט אף אירע ליפן. האט ער איר פלוצלונג אריינ־געקלאמערט אין זיינע ארימס אזוי אז זי האט לייכט געקרעכצט און זיך צו אים געטוליעט און ער האט זיך ווי איינגעגעסן אין אירע ליפן.

זי האט זיך געווערט, גאר ער איז געווען ווילד, האט מיט אמאל אנגעהויבן בייסן און קושן אירע הענט און האלז.

זי האט זיך אויפגעשטעלט, אויסגעריסן זיך און אויסגערופן:

-- ווילדער יונג... וואס ווילסטו?

-- איך וויל זינדיקן.

און ווידער זיך געווארפן צו איר.

אבייזע קאנוואולסיע איז עס געווען. אבייזער כח האט אים באַהערשט. האט ער געביסן און געקושט, פּונקט ווי דער כח וואלט זיך צום לעצטן מאל ארויסגעריסן... זי האט געקעמפּט מיט אזא פּארביסנקייט און געשמייכלט האלב צושראקן, ביז ער איז מיד געווארן. האט זי אים אפּגעווארפן פון זיך אויפן בעט, אליין זיך אפּגערוקט.

-- איר זיינט דאך געפערליך...

ער האט זיך אויסגעצויגן אויפן בעט. דער פלאם איז געפאלן. האט ער פארמאכט די אויגן און געאטעמט אזוי ווילד און טיף.

זי איז צוגעגאנגען צו אים אויף די שפּיץ פינגער, זיך איינגעבויגן איבער אים, און קושנדיק אבים געטאן אין די ליפּן. ער האט זיך אברוּנדיקער אפּגעקערט פון איר.

זי האט זיך געזעצט אויפן בעט. האט גענומען זיין קאפּ צווישן אירע נאקעטע פולע הענט. האט אים צערטליך איינגעהילט זיין פּנים אין אירע געדיכטע האר, וואס האבן געשמעקט מיט אזא היץ וואס טרייבט צו שגעון. ער האט געליגט זיין קאפּ אויף איר שויס, פארמאכט די אויגן און שטיל געשעפּטשעט.

-- טייערע... איך וויל זיין דער נביא וואס זאל זיך היליקן דורך זינד... אמתע געזונדטע זינד איז דאך אזוי הייליג... הייליקייט איז דאך דאס מערהרסט אזינד...

-- נארישער מיינער -- האט זי צופרידן אים געקושט אין די ליפּן.

ער האט זיך געצויגן צו איר:

-- טייערע! צו וויפל אזעלכע מאמענטן איז אמענש זוכה אין זיין לעבן?... און דו. .

ער האט זיך מיט אמאל ווידער אנגעצונדן און אין איין ווייַלע האט ער איננאנצן געפלאקערט ווי מיט שגעון. זי האט געשמייכלט זיכער אין איר עקשנות. ארום און ארום האט זיך אלין געצונדן אין פלאַ־

מען. נאר זי האט זיך ווי אבייזער שלאנג געראנגלט און איז אפגע־
שפרונגען.

-- ניין... נישט היינט...

. . . .

שפעטער זיינען ביידע רואיק געווען. ביידע זיינען געזעסן טוליענ־
דיק זיך איינער צום אנדערן און געשוויגן.

פלוצלונג איז ער ווי בייז געווארן, האט זיך אפגערוקט און אויפ־
געשטאנען.

-- דו גייסט שוין?

-- און אף נישט צוריק צו קומען.

-- משוגענער.

-- איך בין עס געווארן.

-- נו׳ שא... שא... האט זי אים אנגעהויבן גלעטן.

ער האט זיך פון איר אפגעקערט און אנגעטאן דעם הוט.

-- איך האב גארנישט בדעה צו זיין אשפילכעלע...

זי האט געשוויגן און ער איז צו צו דער טיר. ער האט זיך אבער
באלד צוריקגעקערט:

-- ווען זאל איך קומען?

-- ווען איר ווילט.

-- גיי איך.

-- און נישט קומען וועט עס ווען זיך נישט וועלן... ווערסטו קו־
מען וועל איך וויסן אז דו האסט זיך אונטערגעגעבן.

VI.

בערינא איז געזעסן ביים טישל אין ענגען האטעל־צימערל, האט געקוקט אין שפּיגל און עפּעס איז זי געווען אזוי רואיק, צום וויינען רואיק.

זי האט געקוקט אף איר פרייש געזיכט. נאר אונטער די אויגן האט זי באמערקט שוין קענטיקע סמנים פון קנייטשאלאך. ביי די ווינק־לען ליפּן האט אויך די הויט עטוואס נאכגעלאזט די שטייפקייט. פּלוצ־לונג האט זי אטראכט געטאן:

-- ווער איך, הייסט עס, אין עטלאכע יאר ארום האבן אפּגע־שפּילט מיין וועלט?...

ביי דעם געדאנק איז זי מיט אמאל ערנסט געוואָרן. עפּעס האט זי מיט אמאל דערפילט דעם ריח וואס מען פילט אפט אין שלאף־צי־מער פון אריבער־אריסטאקראטישער עלטערע דאמע, וואס פארבט זיך נאך די האר, שמירט דאס געזיכט, נישט דערפאר וואס זי פילט אין דעם אנויטיגקייט, נאר -- ווייל עפּעס שרעקט איר.

און פּלוצלונג האט זי זיך דערמאנט, אז ערגעץ אין די צפונדיקע גובערניעס צווישן פארשנייטע דערפער וואס טוליען זיך שווייגנדיק, וואו עס וואוינען אסך קאצאפּעס, און שווייגן האלבע טעג. דארט פארט איצט ארום דער מאן אירער. איצט, קען זיין, ווארט ער ערגעץ אויף אקליינער באן סטאנציע אפן צוג. די אויגן קלעפּן זיך אים, און אין מח באמבלט זיך עפּעס אנגעדאנק וועגן אבאשטעלונג וואס ער האט ברעה צו מאכן אין צווייטן דארף.

דערביי האט זי זיך צושמייכלט:

-- אמאדנער מענש איז דער מאן אירער. ער האט איר אפגעריסן פון דער סצענע, צו וועלכער עס האט איר אזוי געצויגן און געוואלט פון איר מאכן אנאנצע באלעבאסטע... אמאדנער מענש.

און באלד איז איר שטארק געפעלן דאס, וואס זי האט פארלאזט דאס קליינע שטעטל מיט דער שווינער און די בלאטעס און איז אוועק אין דער גרויסער שטאט. און ווידער איז איר געפעלן, וואס דער מאן דרעהט זיך דארט ארום אויף דער קעלט אף דער קליינער באן סטאנציע און זי דא---- באגעהט אזא זאך פון וועלכער ער האט שטענדיק אחשד און ווייסט דאך נישט...

זי האט זיך אויסגעצויגן אפן בעטל און האט מיט אמאל דער־פילט דעם באזונדערן האטעל־ריח, וואס טראגט מיט זיך פארהוילענע זינד און פרעמדע, ווילד פרעמדע באגעגנישן. און נאך האט זי דער־פילט דעם ריח פון נישט זיכערקייט, און איר איז איינגעפאלן אמאדנער געדאנק:

-- ווער ווייסט, ווער אף דער בעט איז שוין אלין געלעגן... מער־קווירדיק: מענשן קומען, מענשן פארן אוועק. און יעדער לאזט איבער אט אף דעם בעט עפעס הון זייז איך... און אפשר אטייל פון זיין לעבן. ווי האט ער געזאגט?: „צו וויפל מאמענטן איז אמענש זוכה אין זיין לעבן" אמערקווירדיקער מענש אט דער גרינוואלר. עפעס אזא ווילדער און זעט אויס אזא נאאיווער... הייסט עס, הונדערטער מענשן האבן אפשר דא איבערגעלעבט די שענסטע מאמענטן אין זייער לעבן... און איצט ליגט דא אף דער בעט בערינא, וואס הייסט אייגנטליך ברײנע, האט ערגעץ אין אקליין שטעטל אטאטן אמלמד און אף אפאר־וואר־פענער באן־סטאנציע אמאן אוואיאזשער. מערקווירדיק....

דאס לעמפל האט געברענט עפעס טונקל. עס קען זיין, אז שול־דיק זיינען די טונקעלע טאפעטן אין צימער. אמאדנער איינפאל, נעמען

אצימער אין א האטעל און אויסקלעפּן מיט טונקעלע טאפּעטן, אמאָד־נער איינפאַל...

און פּלוצלונג האט זי זיך דערמאנט אן גרינוואלדן. ווי ער האט עס אויסגעזעהן?! און געטראכט האט זי: אזא טיפּ טרעפסטו נאר אין דאָרף צווישן נישט ענטוויקלטע. און דא - א ייד, מיט טיפּישע יידישע געזיכט־ליניעס. און אין אים איז עפּעס מגולגל אוואלד־מענש. דאן האט זי זיך באשלאסן: מארגן וועט זי אגאנצן טאג נישט זייןאין צי־מער. זי וועט נאר אנזאגן דער נידריקער גוי'ע, אז אויב עמיצער וועט איר זוכן, זאל זי היסן איבערלאזן אצעטעלע..

און ווידער האט זי זיך דערמאנט, ווי דער טאטע אירער, וואס איז אבעל־מוסף אין שטעטל, גרייט זיך איצט צו ימים נוראים, ווי ער נארגלט דארט אין דער היים דעם יתגדל, און געלאסן האט זי אנגע־הויבן ציען זיין נגון.... בשעת מעשה געזען גרינוואלדס פלאמענדיקע אויגן, וועלכע גליען ווי בא אווילדער חיה און שפּריצן מיט זינד...

זי האט זיך נעקארטשעט גראבנדיק דאס פּנים אין קישן און גע־טראכט פון דעם, וואס זי בייגק נאך אים. נאר אין הארצן האט עפּעס אזוי פארנעבלט געשראקן, צו שנעל... דער פלאם קען זיך מיט אמאל לעשן און דאן וועט ווערן אזוי פּוסט ארום און ארום...

זי האט אבער באלד פארגעסן אן דעם נעבלענדיקן געדאנק און זי האט געפילט ווי די אויגן ווערן בא איר, פּונקט אזוי ווי מען קוקט לאנג אויף עלעקטריע..

איז זי פלוצלונג אויפגעשפּרונגען פון בעט. האט שוין אין דער מינוט גארנישט געטראכט... עפּעס איז זי געווען, ווי זי וואלט אויפגע־שטאנען פון שלאף אין אפרישן זומערדיקן פארנאכט, ווען עס פילט זיך דער ריח פון בלומען און די לופט גלעט אזוי אין פּנים.

האט זי זיך אנגעטאן דערביי האט זי זיך געהיילט אזוי פּונקט ווי זי וואלט געדארפט ערגעץ לויפן און דערציילן.

-- דאס מאל בין איך ווירקליך גליקלאך׳ אסך מאל בין איך געשטאנען ביי דער זינד... נאר עס האט זיך אויסגעלאזט פונקט ווי אויף דעם עקראן ווען עס ווערט ליכטיק און מען דערזעט פאר זיך אווייסע לייוונט. נאר איצט....

זי איז ארויס פון צימער כמעט מיט הארצקלאפעניש.

אין גאס איז זי געגאנגען מיט שנעלע לייכטע טריט. נישט סתם געגאנגען נאר טאנצנדיק. זי האט געפילט די זיכערקייט אין דעם אז עפעס אליכטיקער שטראל ציט זיך צו איר. ער וועט זי זיכער דערגרייכן... און זי האט אפילו געפרובט אונטערזינגען זיך... נאר זי האט קיין קול נישט געקענט ארויסברייגגען.

אז זי איז אריינגעגאנגען צו די ראזענצווייגס׳ האט זי געטראפן דעם הער ויצן אביסל קנייטשנדיק זיך. עפעס האט ער געליטן אויף נירן. און דער קשיס האט אים אפט געבראכן.

זי איז אריין אפייאלכע מיט אצופלאמט פנים. פון איר האט זיך געטראגן דער פרישער ריח׳ וועלכן מען ברייגגט מיט פון גאס נאכדעם ווי עס איז נאר וואס ארויסגעפאלן דער ערשטער שניי. דער הער פון די בירזשעס׳ האט עפעס אנגעהויבן שמייכלען. די מאדאם איז געווען אביסל צוטומלט׳ האט זיך באלד אויפגעשטעלט און נישט געוואוסט וואס צו טאן. האט זי אויסגעזעו׳ ווי זי וואלט נאר וואס אסך רכילות געהערט...

בערינא האט זיך אלאבנדיקע געווענדעט צום הער ראזענצווייג.

-- וואס זיצט איר אזא זויערער?

זי האט אים אנגעכאפט ביי דער האנט און קינדעריש אים אצי געטאן.

ער האט זיך צולאכט.

-- אוי׳ אוי׳ לאזט אפ׳ דער קשיס ברעכט מיר!

זי האט זיך צולאכט.

-- גאָט איז מיט אייך! וואָס רעדט איר? איר זיינט דאָך נאָך אזא יונגער מענש! -- און געלאַכט האָט זי מער פון דעם וואָס אַז דער ייד ווען עס ברענט דער קשיס, איז דער מאן פון מאדאם ראזענצווייג, נעמט איר איצט דורך מיט די אויגן. דערביי איז זי עס עפּעס משונה-דיק געווען פארבונדן מיט גרינוואלדן.

האָט זי זיך דערפילט פּלוצלונג ווי אין יענע גוטע צייטן, ווען זי איז ארויסגעטרעטן אויף דער סצענע. האָט זי אנגעהויבן נאכמאכן פאר-שידענע ווייבער, האָט אנגעהויבן ריידן און ושעפּסטוקולירן אהוי טיפּיש יענטיש, אז זי איז פּלוצלונג אנטפּלעקט געווארן אלס א יידענע פון קליינעם שטעטל וואו איר טאטע איז מלמד און דאַווענט מוסף... איז דערביי אלע ווילע צו צום שפּיגל און געקוקט צופרידן אויף זיך. מא-דאם ראזענצווייג האָט געלאַכט מיט דעם געלעכטער וואָס עס לאַכט אמידער, שלעפּעריגער, וועלכער הערט נישט ווי יענער שיט מיט חכמות און לאַכט נאר ווייל אנדערע טוען עס. דער הער ראזענצווייג האָט אווילע פאַרגעסן אין זיין קשיס און געזאָגט לאַכנדיק.

-- וואָס זאָגסטו נישט צו איר, זי שיינט דאָך היינט!

-- פּעטערשי -- האָט בערינא נאכגערעדט אקליינשטעטלדיקער יידענע -- איך בין פאַרליבט!

דערביי האָט זי נישט געקוקט אויף דער מאדאם וועלכע האָט נאַריש געשמייכלט.

שפּעטער איז זי אמידע געגאַנגען צוריק צו זיך אין האָטעל. ראַ-זענצווייגס נידעריקער יונג האָט איר אפּגעפירט.

אגאנצן וועג האָט זי עפּעס גערעדט און געלאַכט. דער יונג האָט נישט געוואוסט ווי זיך צו האלטן, צו זאל ער אויך לאַכן אדער נישט. נאר פּלוצלונג איז זי שטיל געווארן און מער אווארט נישט גערעדט ביז זי איז צוגעקומען צום האָטעל.

זי איז ארויף אף די טרעפ און מיט די אויגן געזוכט די נידעריקע גוי'ע׳ פונקט ווי זי וואלט געוואוסט אז די גוי'ע האט איר עפעס נויטי־געס צו זאגן׳ נאר אז זי האט איר דערזען זיצנדיק אין קארידאר איינגע־קארטשעט׳ פונקט ווי זי וואלט געטראכט פון קינדער וואס זיינען בא איר קליינערהייט געשטארבן׳ האט זי נישט געוואוסט ווי זי זאל בא איר פרעגן׳ האט זי נאר געזאגט:

-- ווערסט מיר געבן א פרישן ליילאך.

די גוי'ע האט זיך שווער אויפגעהויבן׳ פונקט ווי מען וואלט איר איבערגעריסן פון אווינטערדיק דארפיש טראכטן. און איז געגאנגען ערפילן דאס געבעטענע.

בערינא איז אריין אין צימער׳ און איר איז מיט אמאל באפאלן אשרעקליכער אומעט. עס האט איר שוין באנג געטאן נאך וואס זי האט זיך געהייסן געבן אליילאך. נאר ווען די גוי'ע האט איר אריינגע־בראכט האט זי איר הארצליך געדאנקט. האט אויפמערקזאם געבעט דאס בעט׳ באשפריצט עס מיט אדעקאלאן. דערנאך האט זי זיך אויס־געטאן׳ איז געבליבן ליגן אפן בעט ווי עפעס אפארוואגלטע נשמה און אויפן פנים האט זיך אויסגעגאסן אביינקעניש וואס דערמאנט אן אפאר־לאזט פעלד ווען עס טריפט ארעגן...

דערנאך האט זי פארלאשן די׳ עלעקטרי'ע׳ איז געבליבן שטיין אין מיטן צימער׳ האט ארויסגעלאזט אזיפץ׳ באלד זיך געלייגט און זיך איינגעדעקט מיט דער קאלדרע.

אין מח איז עפעס געווען אזוי פוסט און פון די ווענט האט עס געשמעקט מיט אזא הארבסטיקע עלענטקייט און זי האט זיך דערמאנט אן דעם בלאטינען שטעטל׳ וואו די שווינגער גייט ארום און ישוב'ט זיך צו זאל זי שרייבן דעם זון אירן ווענן דעם׳ אז זיין ווייב איז פלוצלונג אוועקגעפארן שפילן טריאטער?...

ווידער אמאל האט זי זיך דערמאנ, אז איר מאן, וואס זיצט דארט ערגעץ אין אפּויערש היזל, וואו עס שמעקט מיט אזא ווארים־קייט וואס איז אויסגעמישט מיט אריח פון היימיש קרויט, און עפּעס אבלאנדע שיקסע זיצט ווי פערשטארט און קוקט אף דעם יידן וואס רעדט איין איר פאטער, וועלכער האט ־אקלייט, ער זאל מאכן אבאַ־שטעלונג.

באלד האט זי דערפילט אז איר איז עפּעס מיט אמאל ערגער געווארן. ערגער ווי נעכטן און אייערנעכטן. עס קען דאך טאקי זיין, אז אט דער גרינוואלד וועט נישט קומען... אויב אזוי... ניין ווי גוט וועט זיין אז ער וועט מארגן קומען און איר נישט טרעפן... אויב נישט... וועט זי אים גיין זוכן?...

VII.

צומארגנס איז בערינא אויפגעשטאנען פרי איז געזעצן עפּעס צו־רודערט און געפילט עפּעס אפּארנעבלטע שרעק. האט זי אויסגעזען ווי נאך אשלאפלאזער נאכט. און פון אירע אויגן האט דאך געשיינט גליק און שכרות... זי האט זיך איינגעוואשן און איז ארויס.

געגאנגען איז זי שנעל, ווי זי וואלט געוואלט פון עפּעס אנטלויפן איז גלייך אריבער אף דער צווייטער זייט גאס. פון דארט אף אזא גאס וואו גרינוואלד האט נישט געקענט אנקומען. איז גלייך אוועק אין אמאלאטשנע.

איז זי דארט געזעסן ביים טישל. אין הויז אנגעטאן, האט מאדנע געשוויגן און אויסגעזען ווי אריסטאקראטישע דאמע, וועלכע טראגט אשווערן סוד אין הארצן און היט זיך פון מענשן. זי האט מאדנע גע־קוקט. געזעצן און גארנישט געזען. עפּעס האט זי געפילט ארום זיך די לופט פון אביליגן רעסטאראן וואס עס שפּילט אמאשין און אין רויך

כוואליעם טראגט זיך אשכורער טאניץ פון מאטראסן מיט שיקסעס. זי האט געהערט ווי מענשן ריידן און ליענען ציטונגען נאר אלע ווערטער האבן זיך אויסגעמישט אין איין קנויל און זי האט קיין איין ווארט נישט געהערט.

אין הארצן האט עפעס אנעפיל גענאגט זי האט געוואוסט וואו עס ציט איר, נאר זי איז אליין מער געווארן פארעקשנט.

שפעטער איז זי ארויס פון מאלאטשנע און איז אוועק אף דער פאסט. עפעס האט זיך איר געדאכט, אז זי וויל שרייבן אבריוו צום מאן וואס בלאנדזעט דארט צווישן די דערפער.

זי איז לאנג געגאנגען און אין איין אטעם. נאר אין מיטן וועג האט זי שוין געהאט פארגעסן אן דעם בריוו. האט זי זיך געלאזט גיין צום פארק. און אהין אריין אליין גייענדיק שנעל פונקט ווי זי וואלט געדארפט עמיצן טרעפן דארט. דערביי האט זי געשפאנט שטאלץ און שלאנק ווי איינער וואס פילט, אז אין דער היים ווארט אף אים זיין גליק...

אין פארק איז געווען לײדיקלאך, ערגעץ אף אבאנק איז געזעסן אן עלטערע מיידל און געלייענט א ביכל. נעגן איר האבן זיך צוויי קינדער געשפילט. ווייזט אויס, אבאנע.

בערינא האט זיך גוזעצט אף אבאנק געגנאיבער, און איר איז איינגעפאלן:

-- ווער ווייסט, אט דאס מיידל דינט בא אהער, וועלכער פארט ארום אף דער רייזע. אין שטוב קומען אריין יונגע לייט און אלע ליגן אף איר קיין אכט נישט... ווייל -- די מאדאם איז שענער... און אט פאר וואס זי זיצט אזא טרויעריקע ביים ביכל..-

איר האט זיך מיט אמאל פארגלוסט לאכן. די באנע איז עפעס ווי אומרואיק געווארן, ווייזט אויס, זי האט באמערקט ווי בערינא קוקט

אף איר. האָט זי זיך ווי אוואַרף געגעבן, אויסגעדרייט זיך זייטיק און געבליבן זיצן פאַרביסן.

בערינאַ איז צוריק אויפגעשטאַנען. עפּעס האָט עס איר נישט גע־לאָזט איינזיצן. איז זי ווידער געגאַנגען. די בלעטער האָבן געשאַרכט מיט אַמין שיטערקייט, און ביי יעדן טרייב פון ווינט האָבן זיך געלבע, האַלב רויטע בלעטער אָפּגעריסן פון די בוימער, זיך געדרייט אין דער לופטן און געפאַלן. די זון האָט אַזוי שאַרף געשיינט אַז עס האָט זיך געפילט ווי אַאָסיענדיקע שטילקייט הענגט אין דער ליידיגקייט, און עס האָט זיך געפילט דער ריח פון אַ סכות באַטאַג אין קליין שטעטל, ווען דער מאַרק איז ליידיק, די קלייטן פאַרמאַכט און אַפּאָר אויסגעפּוצטע מיידלאַך שפּאַצירן מיט פאַרביינקטע יידישע אויגן.

מיט אַמאָל האָט עס איר אָנגעהויבן היצן אין קאָפּ, די אויערן זיינען עפּעס ווי טויב געוואָרן און זי האָט זיך שנעל געלאָזט גיין צו־ריק.

זי איז געגאַנגען און שטאַרק געביינקט נאָך דעם שכרות וואָס זי האָט שוין געפילט אין אַלע אירע גלידער. איצט איז איר מיט אַמאָל קלאָר געוואָרן: זאָל זי אים נאָר טרעפן. זאָל זי נאָר אַריינקומען אין איר צי־מער און אים טרעפן וואַרטנדיק. זי וועט מער גאָרנישט ריידן... דעם שליסל האָט זי דאָך געלאָזט אין טיר.

אַז זי איז געקומען אין האָטעל. איז איר די גוי'ע אַקעגן געקומען און דערציילט מיט איר דאָרפישער רואיגקייט:

-- געווען עפּעס אַ יונגער מענש, אַהויכער, אַשוואַרצער, אָן וואָנ־סעס. האָט זי אים געהייסן וואַרטן... איז ער עפּעס אַריינגעגאַנגען, נאָר באַלד אַוועק.

זי איז אויש בלאַס געוואָרן פון דער ידיעה, איז שנעל אַריין אין צימער. געכאַפּט אַצעטעלע וואָס איז געלעגן אויפן טיש די הענט האָבן

איר געציטערט. פאר די אויגן האט עפּוואס געשווינדלט און זי האט איבערגעלייזט אנשטרענגענדיק דעם געדאנק:

„איך האב זיך געהאט אונטערגעגעבן. איך בין געקומען. איצט בין איך אוועק און וועל מער נישט קומען... אדאנק וואס איך האב דיר נישט געטראפן...”

זי האט פארביסן די אויבערשטע ליפּ און געפילט אז עפּעס איז איר איצט אוועקגעקומען.

איז זי דערנאך געלעגן אפן בעט, געגראבן דאס פנים אין קישן און געפילט ווי זי פלאמט פון אברענענדיקן באנער...

און עפּעס האט זי געוואַרט. זי האט דאך געדיינקט, אז ער וועט קומען.

אזוי איז זי געלעגן אשטיקל צייט. געלעגן און געפילט ווי זי גייט אויס נאך עפּעס... האט זי זיך ווידער דערמאנט זיינע ווערטער: „צו וויפל אזעלכע מאמענטן איז אמענש זוכה אין זיין לעבן” און געוואוסט האט זי, אז דאס איז אמאמענט וואס הער'ט זיך נישט איבער קיין סך מאל...

דאן האט זי זיך פארגעשטעלט זיינע ליפּן און האט זיך מיט די ציין געביסן.

שפּעטער איז זי אויפגעשטאנען במעט ווי צובראכן און איז ארויס פון האטעל. זי איז איצט אוועק אין א רעסטאראן, דארט וואו די ווענט זיינען העל געשמירט. האט געגעסן מיטאג נישט פילנדיק וואס זי עסט. עפּעס איז אין מויל געווען אזא מין הויערקייט וואס איז אייגענטלאך נישט זויער. האט באצאלט און נישט געציילט די רעשט, און צוריק ארויס אף דער גאס.

זי האט עפּעס ווי געבלאנדזעט און געגאנגען אין דער ווענדונג צו דער גאס וואו גרינוואלד וואוינט. נאר אז זי איז צוגעקומען נאָ־

ענט צו דער גאס, האט זי זיך ווי דערשראקן פאר דעם וואס זי האט געוואלט טאן. האט זיך ראש אויסגעדרייט און געגאנגען גיך צוריק.

אז זי איז שוין געשטאנען נישט ווייט פון איר האטעל, האט זי מיט אמאל דערזען ווי גרינויאלד קומט איר אנטקעגן.

ער איז געווען בלייך זיינע אויגן האבן געברענט מיט עפּעס אזוינס וואס מען זעט און די אויגן פון אגייסטיק-קראנקן... די האר זיינען בא אים געווען ניט אין ארדנונג פארקעמט און אף די ליפּן איז אים געלעגן אפּאר־ביסנקייט

זי איז אים אקעגן געגאנגען מיט האלב, א־אפּגעלאזטע אויגן. ער האט איר דערלאנגט די האנט און געשוויגן.

אוויילע זיינען זיי געלאסן געגאנגען שווייגנדיק.

-- ביזט היינט געווען? -- האט זי אנגעהויבן און דער קאפּ איז איר מיט אמאל קלאר געווארן...

-- איך בין געווען.

-- און איצט, ביזטו אויך געגאנגען צו מיר?

-- ניין.

-- נאר?

-- איך בין כתם אזוי זיך געגאנגען.

זי האט געפילט זיין ליגענד און עס האט איר שטארק געפרייט און זי האט שוין געוואוסט, אז זי וועט איצט מיט אים אהיים נישט גיין. האבן זיי זיך געלאזט ווייטער אין גאס.

זי האט פלוצלונג אנגעהויבן דערציילן עפּעס אמעשה. ווי איר מאן איז שטארק אייפערזיכטיק, ווי ער ווערט אפּארציטערטער ווען ער דערזעט איר אין שטוב... און ווי זי האט שטארק ליב ארומצו־גיין אין שטוב כמעט אנאקעטע...

ער האט געביסן די ליפּן און פלוצלונג אזאג געטאן אדריק געבנ־דיק איר ארעם מיט ווילדער תאוה און ארויסגעברומט באפּעלעריש:

-- געננוג!

-- ביזט אראפּ פון זינען?

-- אנטשולדיק... איך...

זי האט ארויסגעריסן דעם ארים פון זיין האנט און געגאנגען באלד ברוגז, ביז זיי זיינען אנגעקומען אין גארטן.

ס׳איז געווען שוין אין דער שעה ווען די זון שטייט באם ראנד הימל און עס פילט זיך שוין די נאכט וואס קומט אן. צווישן די בוימער אין גארטן האט זיך שוין געטראגן אשושקען וואס מען הערט נאר באנאכט. ארום און ארום איז נאך שטארק ליידיק, מען האט זעלטן ווען געזען דורכגיין עפעס אנ׳ארבעטער וואס האט געטראגן אין דער האנט אקליין פעקעלע...

זיי האבן זיך געזעצט. ער האט אנגעהויבן קוקן שטרענג איר גלייך אין די אויגן אריין און זי האט זיין קוק איבערגעטראגן זייער געדולדיק אזוי, אז ער האט נישט געקענט וויסן וואס דאס באדייט. כעס צו עקשנות... פלוצלונג האט ער געזאגט:

-- דו ווייסט, איך פיל אז איך וואלט דיר געקענט דערשטיקן.

זי האט געשוויגן.

-- און עפעס וואלט איך געפילט אגליק אין דעם, אט אזוי צודריקן דעם האלז און...

-- און וואס?

-- און די לעצטע מינוטן אפלאזן זיך מיט די ציין איינעםן אין די ליפּן...

זי האט שוין געשמייכלט:

-- אוי, ביזטו אנאר.

-- ווירקליך?

זי האט אים געגלעט נאר ער האט זיך צו איר נישט צוגערירט ער איז איצט געווען אזוי שטארק און צוטומולט-עקשנותדיק אז ער איז געזעסן ווי געליימט.

זי האט זיך אומגעקוקט דערפּילנדיק אַמשונה'דיקע שטילקייט. ערגעץ ווייט אין גאס האבן שוין פייערלאך געבלישטשעט.

-- וואס איז עפּעס היינט אזוי שטיל? -- האט זי אפרעג געטאָן.

-- ס'איז ערב יום כפור. -- האט גרינוואלד רואיק געענטפערט.

-- ערב יום כפור? איר לאכט?

-- איך לאך נישט.

דאס פּנים איז איר מיט אמאל ווי פרום געווארן. און די אויגן האבן עפּעס אויסגעזען אזוי יידישלאך פארטרויערט און הארציק. זי האט זיך פּלוצלונג דערמאנט אן שטעטל. דארט וואו אלע לאדענס פון די פענסטער פארמאכן זיך איצטער, עפּעס אקלאגענדיקער קול פון א יידענע ביי ליכט בענטשן, ציטערט אין געסל. צווישן די שפּארעס פון די לאדנס זעט מען שוין ווי די ליכט ברענען. און דער טאטע אירער גייט אום אין די זאקן מיט אגעקנייטשטן שטערן, גייט ער דורך דעם זאמדיקן מארק. פון אונטער דער איבערשטער קאפּאטע קוקט ארויס דער ווייסער קיטל. און האנט טראגט ער אגרוים ווייס ליכט. פּלוצלונג ווערט אגעדויש-א פור לויפט דורך דעם מארק. אף דעם דראבעניאסטן וואגן שטייט אפויער. די קוטשמע איז אים אראפּגעהאקט ביז די אויגן האלט ער די לייצן און קוקט ווי יידן גייען שטיל מיט ליכט אין די הענט.

זי האט דערפילט אזא שווערע עלענטקייט און זארג. האט זי זיך גענומען טוליען צו אים שטארקער און שטארקער. און ער האט געפילט אז דאס איז אטוליען פון אהילפלאָז קינד צום פאטער...

שטיל. עפּעס אנ'עלטנע דראשקע לויפט ערגעץ פארביי. אין פארק וויזט זיך עפּעס אסאלדאט מיט אשיקסע, וועלכע גייען אומעטיק. און ביידע זייגען געזעסן וי צוויי פארבלאנדזשעטע קינדער...

די זון איז דערווייל אויסגעגאנגען. די לעצטע הארבסטיקע רויטקייט אויפן הימל, איז עפּעס מיט אמאל ווי איינגעזאפּט געווארן. אווינטל האט זיך צובלאזן און עס איז פינסטער געווארן.

זי האט פרום אויסגעצויגן צו אים די ליפן. ארומגענומען מיט אירע הענט זיין האלדז. ער האט זי ארומגענומען און צוגעצויגן צו זיך אזוי הארציג שטארק ווי ער וואלט זי געוואלט ארייגרריקן איי זיך אריין. ביידנס ליפן האבן זיך באגעגנט און זיך באהעפט...

שטיל זיינען ביידע אויפגעשטאנען. געגאנגען פעסט געארעמט און לאנגזאם. אף די גאסן איז געווען ליידיקער ווי אלע מאל עפעס האט מען נאר באגעגנט אשווייגענדיקן יידן וואס האט זיך געאיילט. דער טראמוויי איז פארבייגעלאפן כמעט ליידיק. גרינוואלד האט עפעס געוואלט זאגן; נאר קיין העזה נישט געהאט.

זיי זיינען צוגעקומען צום האטעל. ער האט אזר מיט בעטענדער בענקשאפט געקוקט אין די אויגן אריין. זי האט זיך ווי עפעס פאר־טראכט און געזאגט מיט אקול וואס איז געווען אזוי ווארעם און הארציג:

-- טייערער!

-- וואס ווילסטו זאגן?

-- נארנישט.

-- זאל איך ארויפגיין מיט דיר?

-- ווי דו ווילסט. נאר זאלסט נישט זיין משוגע.

ער איז ווי ביים געווארן. זי האט געשמייכלט האלב טרויעריק. און ער האט געזאגט:

-- וועל איך נישט ארויפגיין.

-- איז גלייכער.

-- ווען זאל איך קומען?

-- ווען דו ווילסט.

ער האט געביסן די אונטערשטע ליפ. איז געווארן צוטומלט פון הילפלאזיקייט און אים איז איינגעפאלן: מער קומט ער נישט...

ער איז אוועק מיעד און אין כעס. ער האט געפילט, אז עפּעס איז ער באנאנגען אנרוים נארישקייט מיט דעם וואס ער איז היינט געקומען ער האט אויך געפילט, אז ער האט איר נישט אפּגענארט ווען ער האט איר געזאגט אז ער איז צו איר נישט געגאנגען. בשעת מעשה האט ער געטראכט.

-- ווער איז זי אט די אידישע פרוי אין וועלכער עס האט זיך ארייגגענגב'עט עפּעס פרעמדעס? אין איר לעבט אגעפיל פון אזעלכע וואס לעבן אין דערפער, נאענט פון וועלדער וואו סוף זומער איז דארט אזוי שטיל, אז מען הערט די עלנטקייט ריידן. נאר דאס אידישע שטערט...

דא האט ער פלוצלונג ווידער דערזען איר פאר די אויגן: דערפילט דעם זינדיקן ריח פון אירע געדיכטע האר, געזען די תאוה'דיקע ליניעס פון איר קערפער. איז ער געגאנגען און געפילט ווי דער קאפּ ברענט אים. ארום איז געווען אזוי שטיל. ערגעץ איז עפּעס אנ'אלטע יידענע געגאנגען מיט א מחזור אינטער'ן ארעם, אלע קלייטן זיינען אזוי פארהאקט און שטום, פון דערווייטנס קומט געציטערט אקול פון ימים נוראים'דיקע תפלות. און אים איז געווארן אזוי טרויעריק צום אויסגיין.

ער האט געבלאנדזעט אין גאס און נישט געוואוסט צוליב וואס. שפּעטער האט ער באמערקט ווי ער שטייט לעבן האטעל וואו זי וואוינט.

ער האט שוין אנגעהויבן ארויפגיין אף די טרעפּ נאר ער איז צוריקגעגאנגען.

ווידער איז ער אהיים געקומען, ווען דאס ווייבל איז שוין געשלאפן. דאס אינגל איז געלעגן צובליט אין זיין בעטל. די בעקלאך האבן געפלאמט און די לאקן האבן זיי ארומגעזוימט. האט עס אויסגע-

זען ווי דאס קעפל ליגט אין פרעמדע צארטע לאקן. אווילע איז ער שטיין געבליבן. אנגעשטרענגט זיין בליק, דערנאך האט ער זיך אנגע־בוינן און דעם זון לייכט אקוש געטאן.

עס האט אויסגעזען ווי ער וואלט ברעה נעהאט גיין טאן אשרעק־לאכן פארברעכן פון וועלכן מען קומט נישט צוריק. געזעגנט ער זיך מיט דעם זון און בעט ביי אים אנטשולדיגונג.

שפעטער איז ער געלעגן אין בעט און מיט די ציין די קאלדרע געביסן. ער האט נישט געקענט רוען. ער האט געזען בערינא׳ס קער־פער ווי ער ליגט דארט אויפן בעט נישט צוגעדעקט. ער רייצט אזוי מיט זיין מאטער הויט, וואס לעבט אמין באזונדער לעבן. זי טראכט איצט געוויס פון אים, וויל וויסן צו ער וועט קומען אדער נישט. נאר ערוואַרטעט זי אים?

ער האט זיך אויפגעזעצט. ארומגעקוקט זיך. געזען ווי דער זייגער איז שוין דריי -- האט ער געטראכט: דער האטעל איז שוין געשלאסי... גאנץ גלייך... ער וועט נישט גיין...

VIII.

איז עס געווען פארנאכט. איינער פון די פארנאכטן ווען אין דער כמורנעקייט פון דער וועלט פילט זיך עפעס אפרומקייט ארום און ארום איז אזוי שטיל, אז מען הערט ווי עפעס גייט אויס, דערמאנט עס אן אטאג ווען אשניי וועט זיך באווייזן. און דאן וועלן שוין אלע בלע־טער ליגן אף דער ערד צוטראטן, און די בוימער וועלן שטיין ווי סקעלעטן. אין דער לופט שמעקט עס שוין מיט אנפאנג גסיסה פאר די בלעטער.

בערינא איז געלעגן בא זיך אין צימער. געלעגן און דאס האריץ האט איר געקלאפּט רואיק און זיכער. פון די שויבן האט עס געשיינט אזוי פארנאכטיג און מיט יענער עלענטקייט ווען עס ווילט זיך אזוי שטארק טוליען צו וועמען. די ווענט זיינען איצט געווען אזוי טונקל און קאלט. און עפּעס האט זי געטראכט און גארנישט דערטראכט. איין זאך איז איר קלאר געווארן: אט׳ אט׳ און זי וועט איבערלעבן אפשר איר לעצטן הייליגן מאמענט. ביי דעם געדאנק איז איר אשווינדער הורב־נעגאנגען איבערן לייב זי האט געהאט דאס צער־געפיל׳ אז נאכדעם וועט עפּעס אלין אנגווערן. די פארב און דאס לעבן וועט ווערן לאנג־ווייליק.

און אף דער נאס האט שוין געבלאזן אזא ווינטל וואס האט געבראכט צו דעם׳ מענשן זאלן שווייגן... עפּעס האט דאס ווינטל גע־טריבן דאנות און זארג אין קאפּ אריין׳ און די הערצער האבן דערפילט א נישטזיכערקייט פאר דעם קומענדיקן קאלטן טאג.

און גרינוואלד האט געבלאנדזעט אין גאס און געדוכט האט אים׳ אז דאס בלאנדזעט ער שוין אפשר אפאר טעג נאכנאנד. און אז דער ווינט האט שטארקער אנגעהויבן בלאזן. האט עס אים שרעקליך גענו־מען פייניגן און ער האט דערפילט׳ אז געגן זיין ווילן׳ וועט ער דאך אהין גיין.

ער איז געגאנגען און אים האט זיך אויסגעדוכט׳ אז אין גאס איז אזאוויערוכע׳ ארום און ארום הויבט דער ווינט אויף זיילן שטויב אין דער הויך און אף דער ערד דרייען זיך שטרויזאך אין א רעדל.. פאר־טויבטע קלאנגען האבן זיך געטראגן׳ און עפּעס האט זיך געפילט ווי אט אט וועט אראפפאלן אשניי.

פלוצלונג האט ער דערהערט אהייזעריק קול. ער האט זיך אומ־געקוקט און דערזען פאר זיך די יאונגצווייגס. און מערקווירדיק --עפּעס

האט ער אן זיי זיך געהאט אינגאנצן פארגעסן און אזוילע האט ער אף זיי געקוקט מיט דעם קוק וואס פרעגט: ווער אייגנטלאך זיינט איר? די מאדאם ראזענצווייג האט געהאלטן דעם מאן אירן פעסט אונטער האנט. דאס פנים איז איר געווען עטוואס פארבלויט אונטער דער פודרע. זי איז געווען אנגעטון אין אבלויען קאסטיום וואס פארקנעפלט זיך נאענט צום האלז און האט איר צוגעגעבן דאס נעשטאלט פון אדאמע וואס וויל נאך קעמפן מיט דער עלטער... דער הער איז געווען אנגעטון אזוי ווי ער וואלט איצט געגאנגען צו גאסט. האט ער געשמייכלט אזוי זארגלאז און נאריש, אז גרינוואלד האט זיך דערמאנט אן די בירזשעס מיט וועלכע ער האנדלט.

-- וואס גייט איר אזוי פערהושך׳ט? -- האט אים דער הער גע־פרעגט.

גרינוואלד האט ארויסגעשטעלט פארטראכטע האלב צוזשראקענע אויגן און געצויגן מיט די אקסלען.

די מאדאם האט זיך אנגערופן:

-- מסתם, אז אמענש טראכט, ווייסט ער וואס ער טראכט...

גרינוואלד האט לייכט געשמייכלט. און בשעה מעשה געקוקט און נישט פארשטאנען וואס אייגנטלאך וויל זי, אט די יידענע פון אים?

ער איז מיט זיי געגאנגען. די מאדאם איז עפעס געווארן פריילאך און רירעוודיק. האט מיט דער צווייטער האנט געכאפט גרינוואלדן אונטערן ארים.

-- אך, ס׳איז קאלט, האט זי זיך צו אים געטוליעט.

-- און מיר איז נישט קאלט -- האט ער ארויסגערעדט.

-- אשיינע מעשה. איר זיינט דאך נאך איננגל -- האט דער הער ווי זיך פארגעסן און גאנץ ערנסט געזאגט.

גרינוואַלד האָט זיך .צולאַכט. די מאַדאַם האָט אַראָפּגעלאָזט די אױגן.

-- איך בין גראָדע נישט אַזױ יונג. נאָר נישט אַלט... כאַ־כאַ־כאַ איר זײנט אַ טײערער ייד... אַנדערע װילן עס נישט מודה זײן... אַנט־לױפן כלומרשט פון דער אַלטקײט װעלכע לױפט מיט זײ צוזאַמען... און אַז עלטערע װילן עס נישט מודה זײן איז עס כמעט אַסכּנה.

-- װאָס פאַר אַסכּנה?

-- נעפּרוירן צו װערן! כאַ־כאַ־כאַ.

די מאַדאַם איז אױש בלײך געװאָרן נאָר באַלד האָט זי זיך נעפּוננען.

-- אַך, סאַר אַביטערער שלעכטער יונג... און זיך באַדײטנד צו־נעטוליעט צו גרינוואַלדן.

גרינוואַלד איז עפּעס װי בײז געװאָרן און נעזאָגט:

-- און איך האָב נישט ליב צו גײן געאַרעמט! און אַרױסגעצױגן די האַנט.

די מאַדאַם האָט זיך אױש אָפּגעשטעלט. דער הער האָט נעקוקט אַזױ ערנסט און מיט פאַרדרוס. נאָר דאָ האָט גרינוואַלד נעגעבן אַשאָקל מיטן קאָפּ, אַהױב די הוט, אױסנעדרײט זיך און אַנגעהױבן שפּאַנען צו־ריק, שמײכלענדיק אין זיך אַרײן און מער נישט אומגעקוקט זיך.

אַז ער איז צוגעקומען צום האָטעל, האָט אים װידער אַנגעהױבן קלאַפּן דאָס האַרץ. האָט ער זיך אָפּגעשטעלט אַף אַװײלע און באַלד זיך נעהײלט האַסטיג אַף די טרעפּ. איז צו דרײסט צו דער טיר. פּונקט װי אַלין איז בא אים אין דער מינוט ריכטיק געװאָרן. האָט ער אַנגע־קלאַפּט און נישט נעהערט קײן ענטפער.

ער האָט געגעבן אַריך די טיר-- זי האָט זיך נעעפנט פּונקט װי זי װאָלט אַף אים געװאַרט.

ער איז שטיין געבליבן אין דער טונקעלקייט. בערינא איז געלעגן אפן בעט. ער האט נאר געזען ווי אירע שווארצע אויגן בלישטשען. זי האט געשוויגן. האט זיך געלאסן אויפגעהויבן מיט צולאזטע האר. איז צוגעגאנגען גלייך צו אים. ער איז געשטאנען שטאלץ און הילפלאז. זי האט מיט אירע ביידע הענט אנגענומען זיין קאפ. האט אים לאנג־לאנג אריינגעקוקט אין די אויגן. און ער האט געפילט עפעס אשטילע הייליגקייט וואס פילט זיך אין דער גרעסטער זינד...

און עס וואלט געווען ווי ביידע וואלטן זינקן און זיך איינזאפן אין דער טונקלקייט פון דער נאכט. ווען אין דרויסן איז אשרעקלאכע זאוויארוכע און אפן טיש ברענעי גרויסע וועקסענע ליכט...

. . . .

ער איז געווען מיד. דער געדאנק איז אויסגעגאנגען און ער האט נעהאט דאס געפיל פון איינעם אטוריסט וואס איז ענדליך געקומען ביז צום שפיץ פון אהויכן בארג. דערנאך איז ער מיט אמאל אראפגעפאלן.

זי האט מיט אמאל אזיפץ געטאן:

-- וואס שווייגסטו?

-- איך טראכט פון מאדאם ראזענצווייג.

זי האט זיך דערשראקן און זיך אויפגעזעצט.

-- ווענן וואס רעדסטו?

-- איך האב איר היינט אין נאס באגעגנט...

-- נו?

-- כא־כא־כא! מאדנע. זי איז שוין לאנג איבערגעוואקסן איר יוגנט. זעט זי אוים ווי א ערד־געוויקס אין שפעטן הארבסט... זי אבער קעמפט און וויל זיך נישט אונטערגעבן. ווען זי וואלט עס כאטש גע־טאן וואלט מעי ווייניגסטענס געקענט אף איר רחמנות האבן...

-- ויעל איך אזוי זיין?

-- געווים.

-- און אין גיכן?

-- ס׳קען זיין.

-- וועל איך נאך אין אפּאר יאר ארום אזוי אויסזעןן?... און איר שטימע האט געקלונגען עפּעס אטרויער.

-- גאנץ געווים. אפשר לעבט ביז איבער דרייסיג יאר. וועה איז דער וואס האט עס אין זינען נישט געהאט... ערגער איז דער וואס וויל עס נישט אנערקענען.

זי האט געשוויגן און געפילט אז זיין קול איז עפּעס אנדערש גע־געוואָרן און אז עפּעס איז אים מיט אמאל פארלאשן געוואָרן.

-- ניין, איך וועל אזוי קיינמאל נישט זיין.

-- מעגליך. האט ער געלאכט.

זי האט געזאגט:

-- אפשר ארויסדרייען די עלעקטריע?

-- ס׳איז שוין פינסטער?

די עלעקטריע האט געברענט. ער האט זיך געקאמט די האר. זי האט געקוקט און געזען ווי ער האט גאר אנדער פּנים באקומען. און עפּעס איז איר געוואָרן צום וויינען.

ער האט זיך לעבן איר געזעצט. זי האט זיך צו אים געטוליעט און געזאגט:

-- דו ווילסט אהיים גיין?

ער האט זיך ווי אביסל פארשעמט און געענטפערט!

-- איך בין אגאנצן טאג פוי דער היים.

-- נו, גוט.

זי האט אים נאך אמאל ארומגענומען דעם קאפ און גלייך אין די ליפן געקושט, ביז -- זי האט אים אשטאקן בים געטאן אזוי פלינק און שארף, אז ער האט אזש אציטער געטאן.

זי האט צוגענומען אירע ליפן און דערזען פון זיין אונטערשטער ליפ פליסט אדין שטראמעלע בלוט. האט זי אנגעהויבן ריידן צו אים אזוי אינטים, קינדעריש און אים אפגעקושט די ליפן.

ער האט זיך ווי געברוגזט און זי האט געלאכט. נאר אז ער איז אויפגעשטאנען צום אוועקגיין האט זי דערפילט ווי טרערן שטייען איר אין די אויגן...

ער איז שוין נישט געווען. זי איז געזעסן ביים טישל. האט עפעס געטראכט וועגן דעם, וואס אזא זאך פאסירט מיט איר נישט צום ערשטן מאל און ווי אליין ארום איז אזוי פוסט... עס קומט אן דער ווינטער. ווען אין שטעטל, וואו די שוויגער וואוינט, ווערט אזא בלאטע און איבערן שטעטל הייגנט אזא פוילער גענעץ!.. און בא גרינוואלדן אין שטוב איז פאראן א ווייבל מיט א זון...

זי האט זיך געווארפן אפן בעט. האט געגראבן דאס פנים אין קישן...

דערנאך איז זי געלעגן מיטן פנים ארויף און געפילט בא די שלייפן אווארם ריטשיקל וואס לאזט זיך אראפ צו די אויערן...

שפעטער האט זי זיך אויפגעזעצט. זיך איינגעהילט אין אטוך. און געפילט האט זי -- פונקט אזוי ווי מיט איר וואלט כלל קיין שום זאך נישט געשען. נאר אז דער מאן פארט ערגעץ ארום און זי איז אליין, אזוי עלנט און איינזאם.

און דאָן האט זי געפילט דעם ריח פון אבלאטינגער גאס ווען דער הימל
איז שווארין און פין די פענסטער שיינען פייערלאך און עס ציט אזוי
צו היימישקייט און ווארימקייט. און אשוידער איז איר־ הורכגעלאפן
איבערן לייב. דאן האט זי זיך פלוצלונג דערמאנט. ערגעץ פארט ארום
דער מאן אירעד אין די קאלטע גובערניעס. שטייט איין אין רייבע
שיינע האטעלן אין די שטעט. מאכט אסך באשטעלונגען. און אין
קליינעם שטעטל איז אזוי בלאטיג... מען דארף אים אנשרייבי
אבריוו...

אדעס, 1917.